

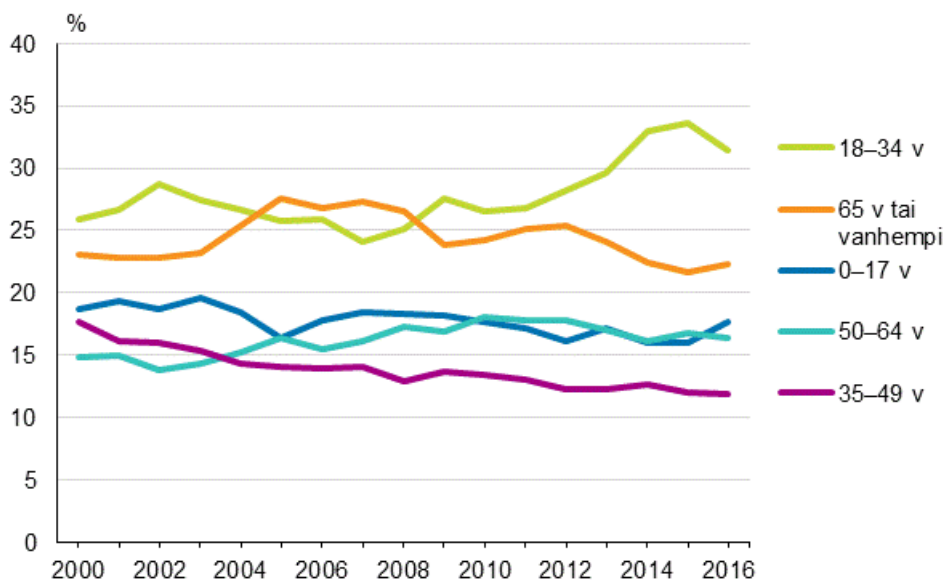
Tulonjakotilasto 2016

Pienituloisuus

Kolmannes pienituloisista on nuoria aikuisia

18–34-vuotiaiden osuus pienituloisista on kasvanut viime vuosina selvästi, ilmenee Tilastokeskuksen tulonjakotilaston tiedoista. Noin neljännes pienituloisista oli nuoria aikuisia vuonna 2007, mutta osuus on kasvanut noin kolmannekseen vuoteen 2016 mennessä. 35–49-vuotiaiden osuus pienituloisista on laskenut tasaisesti koko 2000-luvun. Myös aiempaa harvempi pienituloisuusrajan alittavista on eläkeikäisiä, joita oli hieman yli viidennes pienituloisista vuonna 2016.

Pienituloisten ikärakenne vuosina 2000–2016

Pienituloisia oli yhteensä 623 000 vuonna 2016 eli 11,5 prosenttia kotitalousväestöstä. 18–34-vuotiaita pienituloisia oli 196 000 vuonna 2016. Heistä 58 prosenttia oli opiskelijoita. 35–49-vuotiaita pienituloisia oli 74 000, ja heistä noin 40 prosenttia oli työttömiä. 65 vuotta täyttäneet pienituloiset, joita oli noin 140 000, olivat lähes yksinomaan eläkeläisiä. Pienituloiset ovat aiempaa useammin opiskelijoita, työttömiä ja muita ei-työllisiä, sillä erityisesti vuoden 2010 jälkeen heidän osuutensa pienituloisista on kasvanut ja työllisten ja eläkeläisten osuus on vähentynyt.

65 vuotta täyttäneet pienituloiset ovat usein 60 prosentin pienituloisuusrajan tuntumassa eli siinä joukossa, jonka tulot ovat 50–59 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Pienituloiset nuoret aikuiset taas ovat keskimäärin kauempana pienituloisuusrajasta kuin muut ikäryhmät. Tavallisimmin käytetyn pienituloisuusrajan (60 % mediaanitulosta) alittavista 18–34-vuotiaista noin 30 prosenttia oli pienituloisia myös kaikkein alhaisimmalla, 40 prosentin rajalla vuonna 2016.

Pienituloisten lukumäärä eri kohdissa pienituloisuusjakaumaa henkilön iän mukaan vuonna 2016

	Tulot alle 40 % mediaanista	Tulot 40–49 % mediaanista	Tulot 50–59 % mediaanista	Kaikki pienituloiset	Pienituloisten osuus yhteensä
Kaikki henkilöt	102 000	124 000	357 000	623 000	11,5
0–17 v	10 000	33 000	67 000	110 000	10,2
18–24 v	38 000	36 000	39 000	113 000	26,2
25–34 v	20 000	25 000	38 000	83 000	12,0
35–49 v	8 000	19 000	47 000	74 000	7,5
50–64 v	21 000	27 000	54 000	102 000	9,3
65–74 v	..	..	..	46 000	7,2
75 vuotta täyttäneet	..	19 000	74 000	93 000	19,2

1) .. = Tieto liian epävarma esitettäväksi.

Pienituloisiksi lasketaan henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä¹⁾ kohti on alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Pienituloisuusraja oli yhden hengen taloudella 14 430 euroa vuodessa eli 1 200 euroa kuukaudessa vuonna 2016. Tuloilla tarkoitetaan verojen jälkeisiä rahatuloja, jotka koostuvat työ- ja omaisuustuloista ja tulonsiirroista.

Pienituloisuusrajan tuntumassa olevassa ryhmässä tulot ovat vähintään 12 020 euroa, mutta alle 14 430 euroa vuodessa (1 000–1 200 euroa kuukaudessa). Kaikkein pienituloisimpaan ryhmään (tulot alle 40 % mediaanista) luokittevat henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot ovat alle 9 620 euroa vuodessa eli alle 800 euroa kuukaudessa kulutusyksikköä kohden. Keskimäinen pienituloisten ryhmä, joiden tulot ovat 40–49 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta, asettuu näiden tuloryhmien väliin. Ryhmään kuuluvien tulot kulutusyksikköä kohden ovat vähintään 9 620 euroa mutta alle 12 020 euroa vuodessa (800–1 000 euroa kuukaudessa).

Pienituloisten määrä on tarkentunut joulukuussa 2017 julkaistusta ennakkotiedosta. Ennakkotiedon mukaan vuonna 2016 pienituloisia oli 637 000, mutta tieto on tarkentunut 623 000 henkilöön. Ennakkotiedon tarkentumisen seurauksena pienituloisten määrä laski vuodesta 2015 vuoteen 2016 noin 0,2 prosenttiyksikköä eli noin 11 000 henkilöä. Tiedon tarkentuminen johtuu menetelmämuutoksesta painokertoimissa, joiden avulla tulokset yleistetään koko väestön tasolle. Muutoksen myötä painokertoimet ottavat paremmin huomioon väestön koulutusjakauman. Muutoksen vaikutuksista tilaston tuloksiin on lisää tietoa tämän julkaisun [laatulosteessa](#).

1) Kulutusyksiköt perustuvat niin kutsuttuun OECD:n modifioituun skaalaan. Kotitalouden yksi aikuinen on yksi kulutusyksikkö. Muut kotitalouden 14 vuotta täyttäneet henkilöt ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja 0–13-vuotiaat lapset ovat kukin 0,3 kulutusyksikköä. Yhden aikuisen kotitalous on yksi kulutusyksikkö, kun taas kotitalous, johon kuuluu esimerkiksi puoliso ja yksi alle 14-vuotias lapsi, ovat yhteensä 1,8 kulutusyksikköä.

Sisällys

1 Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1966–2016.....	5
1.1 Pienituloisia oli 623 000 vuonna 2016.....	5
1.2 Köyhyyskuilu 13,8 prosenttia vuonna 2016.....	6
1.3 Muita pienituloisuusmittareita.....	7
1.4 Pienituloisuus kiinteällä rajalla.....	7
2 Ikä ja pienituloisuus.....	9
2.1 Pienituloisuuden yleisyys ikäryhmittäin.....	9
2.2 Pienituloisuuden rakenne iän mukaan.....	12
3 Kotitalouden elinvaihe ja pienituloisuus.....	14
4 Sosioekonominen asema ja pienituloisuus.....	17
5 Kotitalouksien toimeentulovaikkeudet.....	19

Taulukot

Taulukko 1. Pienituloisuusasteet henkilön iän mukaan vuosina 1995–2016, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2016.....	9
Taulukko 2. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) iän mukaan vuonna 2016.....	13
Taulukko 3. Pienituloisuusasteet henkilön kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1995–2016, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2016.....	14
Taulukko 4. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) kotitalouden elinvaiheen mukaan vuonna 2016.....	16
Taulukko 5. Pienituloisuusasteet henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1995–2016, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2016.....	17
Taulukko 6. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2016.....	18

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Pienituloisuusindikaattoreita 1990–2016.....	20
Liitetaulukko 2. Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2016	20
Liitetaulukko 3. Pienituloisuusindikaattoreita 1966–2016. Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981.....	20

Kuviot

Kuvio 1. Pienituloisten määrä Suomessa vuosina 1966–2016.....	5
Kuvio 2. Pienituloisten osuus koko väestöstä vuosina 1966–2016.....	6
Kuvio 3. Pienituloisten köyhyyskuilu vuosina 1987–2016, prosenttia pienituloisuusrajasta.....	6
Kuvio 4. Pienituloisuusasteet vuosina 1966–2016 mitattuna 40, 50 ja 60 prosenttina mediaanitulosta.....	7
Kuvio 5. Pienituloisuus vuosittain muuttuvalla ja vuoteen 2011 kiinnitetyllä pienituloisuusrajalla vuosina 2006–2016, prosenttia.....	8
Kuvio 6. Lasten pienituloisuusasteet huoltajien lukumäärän mukaan vuosina 1990–2016, prosenttia.....	10
Kuvio 7. Lasten pienituloisuusasteet perheen lapsiluvun mukaan vuosina 1990–2016, prosenttia.....	10
Kuvio 8. Itsenäistyneiden ja vanhempiensa talouteen kuuluvien nuorten pienituloisuusasteet vuosina 1990–2016, prosenttia.....	11

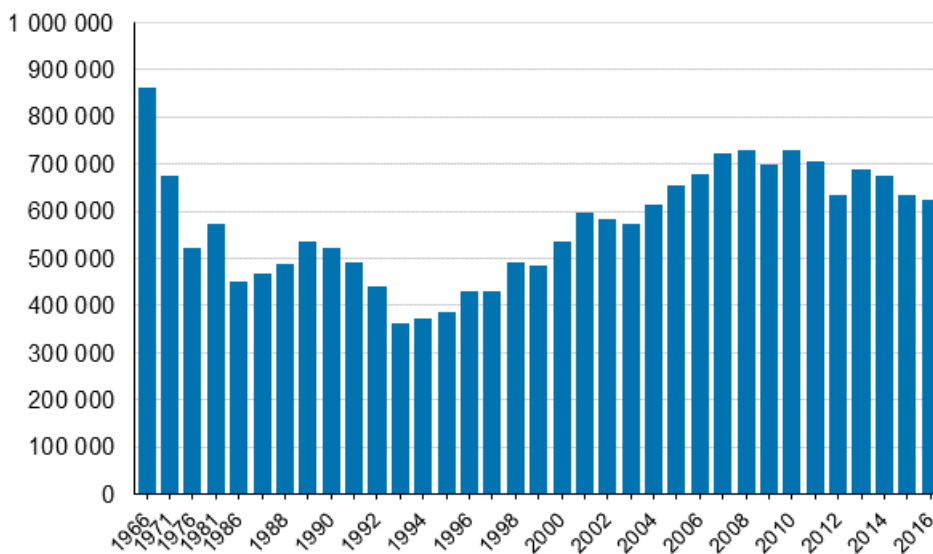
Kuvio 9. 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuusasteet kotitalouden tyypin mukaan vuosina 1990–2016, prosenttia.....	12
Kuvio 10. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne iän mukaan vuonna 2016.....	12
Kuvio 11. Pienituloisen väestön ja koko väestön rakenne vuonna 2016, prosenttia.....	15
Kuvio 12. Yksinasuvan ja muun pienituloisen väestön osuus pienituloisista henkilön iän mukaan vuonna 2016, prosenttia.....	15
Kuvio 13. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2016.....	18
Kuvio 14. Vaikeuksin tai suurin vaikeuksin toimeen tulevien kotitalouksien osuus elinvaiheen mukaan vuosina 2003–2016, prosenttia.....	19
 Laatuseloste: tulonjakotilasto.....	 22

1 Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1966–2016

1.1 Pienituloisia oli 623 000 vuonna 2016

Pienituloisia henkilöitä oli 623 000 vuonna 2016. Pienituloisten määrä alkoi kasvaa 1990-luvun alkupuolella ja oli korkeimmillaan 728 000 vuosina 2008 ja 2010. Trendinomainen kasvu on kuitenkin pysähtynyt, ja vuoden 2011 jälkeen pienituloisten määrä on ollut alle 700 000 vuodessa. (Kuvio 1.) Pienituloisuusaste eli pienituloisen väestön osuus koko väestöstä oli 11,5 prosenttia vuonna 2016. Edellisenä vuonna se oli 11,7 prosenttia ja vuonna 2008, jolloin se oli korkeimmillaan vuoden 1989 jälkeen, se oli 13,9 prosenttia. (Kuvio 2.)

Kuvio 1. Pienituloisten määrä Suomessa vuosina 1966–2016

Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981.

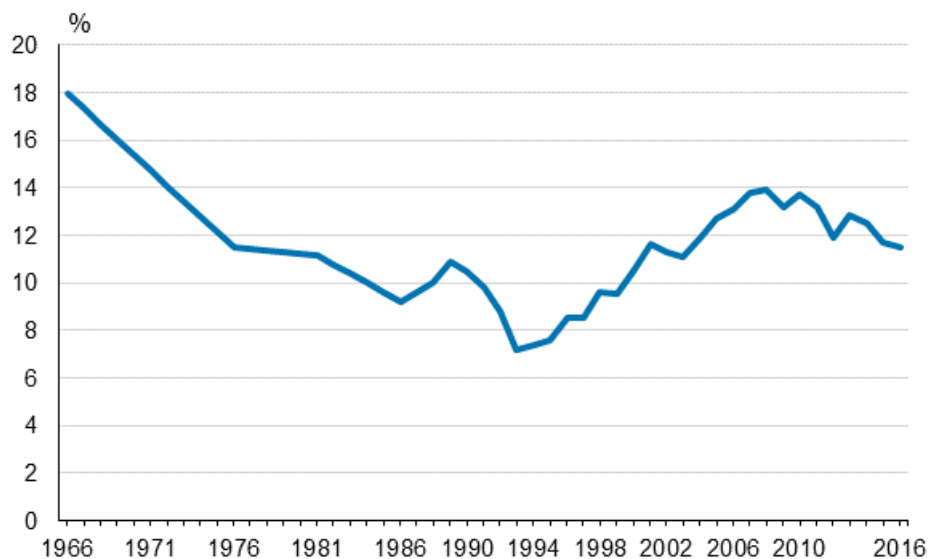
Kotitalouksien kulutusyksikköä kohti laskettujen rahatulojen mediaani kasvoi edellisvuodesta reaalisesti 260 euroa (1,1 %). Mediaanista laskettu suhteellinen pienituloisuusraja nousi myös. Pienituloisuuden raja oli 14 430 euroa kulutusyksikköä kohden vuonna 2016; toisin sanoen yhden hengen taloudessa asuva on pienituloinen, jos hänen tulonsa ovat alle 1 200 euroa kuukaudessa (ks. pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille liitetaulukossa 1). Edellisen vuoden pienituloisuusraja oli reaalisesti 150 euroa (13 euroa kuukaudessa) matalampi. Pienituloisuusrajan alapuolelle jääneen väestön ekvivalenttien rahatulojen mediaani kasvoi 160 eurolla.

Pienituloisuusaste on yleisesti käytössä oleva indikaattori, joka kuvaa suhteellisia tuloeroja mediaanitulon alapuolelle jäävässä väestössä. Pienituloisuus määritellään kotitalouden tulosten perusteella suhteessa keskivertokotitalouden tuloihin. Kotitalous on pienituloinen, mikäli sen käytettävissä olevat rahatuloit jäävät pienemmiksi kuin 60 prosenttia mediaanitulosta eli keskitalouden käytettävissä olevista rahatuloista. Laskennassa käytetään kotitalouden niin sanottua ekvivalenttituloa, joka on kotitalouden kaikkien jäsenten yhteenlaskettujen nettotulojen summa¹⁾ jaettuna kotitalouden kulutusyksiköillä²⁾.

1) Kotitalouden jäsenten saamat palkka-, yrittäjä-, omaisuustulot sekä saadut tulonsiirrot, joista vähennetään maksetut verot ja veronluonteiset maksut.

2) Kulutusyksiköt perustuvat niin kutsuttuun OECD:n modifioituun skaalaan. Kotitalouden yksi aikuinen on yksi kulutusyksikkö. Muut kotitalouden 14 vuotta täyttäneet henkilöt ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja 0–13-vuotiaat lapset ovat kukin 0,3 kulutusyksikköä. Yhden aikuisen kotitalous on yksi kulutusyksikkö, kun taas kotitalous, johon kuuluu esimerkiksi puoliso ja yksi alle 14-vuotias lapsi, ovat yhteensä 1,8 kulutusyksikköä.

Kuvio 2. Pienituloisten osuus koko väestöstä vuosina 1966–2016

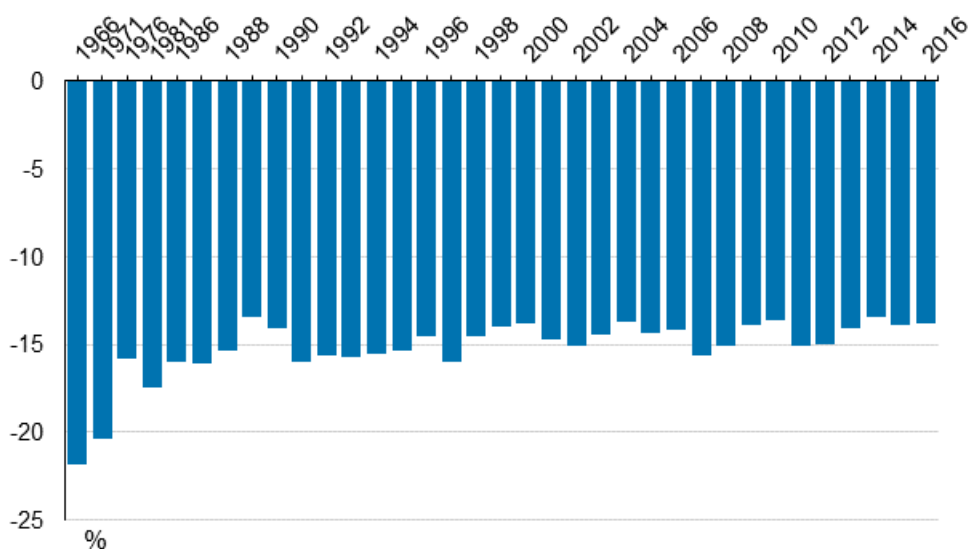
Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981 (välivuodet interpoloitu lineaarisesti). Vertailukelpoinen tulonjakotilaston sarja on saatavana jokavuotisena vuodesta 1986. Aikasarjan tulokäsitteet on pidetty vertailukelpoisena läpi koko tarkastelujakson.

1.2 Köyhyyskuilu 13,8 prosenttia vuonna 2016

Pienituloisuusrajan alle jäävien tilannetta voidaan tarkastella köyhyyskuiluksi tai -vajeeksi (at-risk-of-poverty gap) kutsutun indikaattorin avulla. Se osoittaa, kuinka paljon keskimäärin pienituloiselta väestöltä puuttuu tuloja, jotka nostaisivat heidät juuri pienituloisuusrajalle. Pienituloisten ekvivalenttitulojen mediaani oli 12 440 vuonna 2016.

Pienituloiseen väestönosaan kuuluvien keskimääräisen tulotason etäisyys pienituloisuusrajasta on vaihdellut vuosittain 13,4 ja 16,3 prosentin välillä vuodesta 1987 lähtien. Vuonna 2016 kaikkien pienituloisten köyhyysvaje oli 13,8 prosenttia, mikä on 1 990 euroa vuodessa eli 166 euroa kuukaudessa kulutusyksikköä kohden (kuvio 3).

Kuvio 3. Pienituloisten köyhyyskuilu vuosina 1987–2016, prosenttia pienituloisuusrajasta

Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981.

Köyhyyskuilu voi kaventua pienituloisuusrajan noustessa siitä syystä, että pienituloisiksi luokitellaan aikaisempaa parempituloisia talouksia. Köyhyyskuilun muutokset siis kuvaavat pienituloisen väestön tulorakenteen muutosta, mutta siitä ei voi päätellä edellisessä vuonna pienituloisiksi luokiteltujen talouksien tulotason muutoksia edellisvuodesta, koska pienituloisten talouksien joukko ei ole vuodesta toiseen täysin sama.

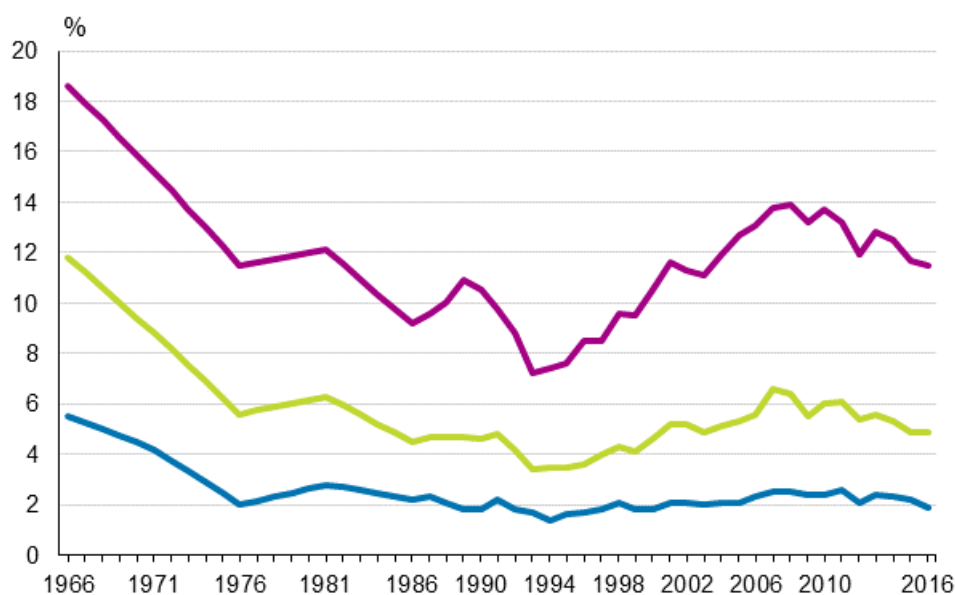
1.3 Muita pienituloisuusmittareita

Tavallisin tapa tarkastella pienituloisuutta on käyttää pienituloisuuden rajana 60 prosenttia kansallisesta keskitulosta. Tätä mittaria käytetään yleisesti esimerkiksi eurooppalaisissa vertailuissa. Pienituloisuutta voidaan kuitenkin kuvata myös muilla mittareilla, jolloin saadaan laajempi kuva pienituloisuuden kehityksestä ja sisäisestä rakenteesta.

Pienituloisuusraja voidaan määrittellä erilaisina suhteellisina osuuksina, esimerkiksi 40 tai 50 prosenttia mediaanitulosta. Esimerkiksi OECD käyttää analyyseissä rajana 50 prosenttia mediaanista.

Niiden pienituloisten osuus, joiden tulot olivat alle 40 prosenttia mediaanituloista, on pysynyt melko vakaana 1990-luvun lopusta; vuoden 2005 jälkeen osuus nousi hieman, mutta on pysynyt keskimäärin 2,3 prosentissa. Alle 50 prosenttiin mediaanituloista jäävien osuus on 1990-luvun alusta parin prosenttiyksikön verran, mutta laskenut kuuden prosentin alapuolelle viime vuosina. (Kuvio 4.) Näiden pienituloisuusrajojen alapuolelle jääneiden henkilömäärä on kuitenkin kasvanut selvästi jälkeen väestömäärän kasvaessa.

Kuvio 4. Pienituloisuusasteet vuosina 1966–2016 mitattuna 40, 50 ja 60 prosenttina mediaanitulosta

Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981 (välivuodet interpoloitu lineaarisesti). Vertailukelpoinen tulonjakotilaston sarja on saatavana jokavuotisena vuodesta 1986. Aikasarjan tulokäsittely on pidetty vertailukelpoisena läpi koko tarkastelujakson.

1.4 Pienituloisuus kiinteällä rajalla

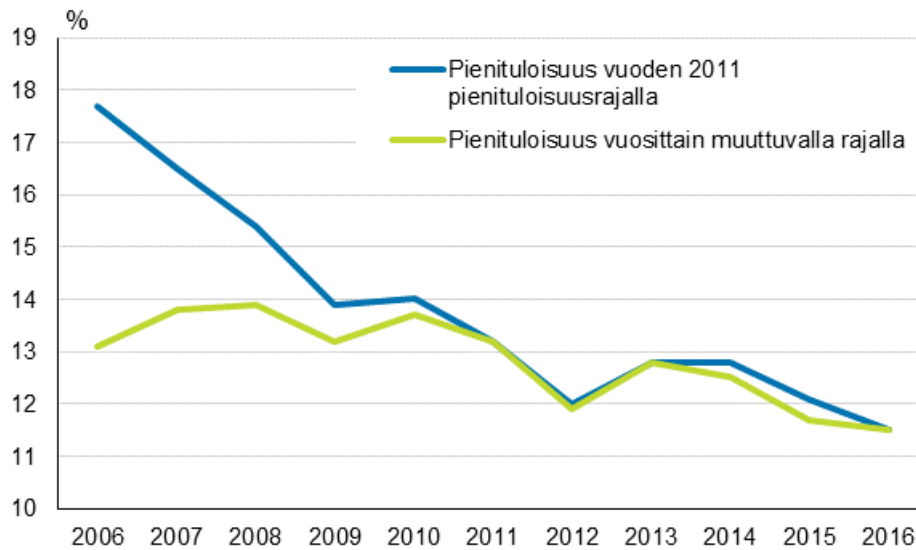
Perinteisessä suhteellisen pienituloisuuden mittaamisessa pienituloisuusraja lasketaan joka vuosi uudelleen kyseisen vuoden mediaanituloista. Kiinteällä pienituloisuusrajalla sen sijaan voidaan tarkastella sitä, miten pienituloisuus kehittyisi, jos raja kiinnitettäisiin jonkin edeltävän vuoden tasoon. Kiinteä pienituloisuusraja huomioi ainoastaan elinkustannusten muutokset, mutta ei mediaanitulon vuosittaista vaihtelua, joka voi vaikeuttaa pienituloisuuden ajallista tarkastelua etenkin vaihtelevissa suhdannetilanteissa.

Kuviossa 5 on sekä muuttuvalla pienituloisuusrajalla että vuoden 2011 pienituloisuusrajaan kiinnitetyllä pienituloisuusrajalla laskettuja pienituloisuusasteita vuosille 2006–2016. Kun pienituloisuutta tarkastellaan

kuten edellä eli vuosittain muuttuvalla pienituloisuusrajalla, pienituloisten osuus väestöstä on ollut 11,5 ja 14 prosentin välissä vuoden 2005 jälkeen.

Vuoteen 2011 kiinnitetyn pienituloisuusrajan alapuolelle jääneiden osuus on pienentynyt lähes koko tarkastelujaksolla. Mikäli pienituloisuusraja olisi pysynyt vuonna 2016 vuoden 2011 tasolla, olisi pienituloisten määrä ollut noin 623 000 eli saman verran kuin vuosittain muuttuvalla rajalla. (Kuvio 5.) Vuosittain muuttuvalla ja vuoteen 2011 kiinnitetyllä pienituloisuusrajalla lasketun pienituloisuusasteen välisen eron kaventuminen heijastaa sitä, että mediaanitulossa ja siitä lasketussa pienituloisuusrajassa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta vuoden 2011 jälkeen.

Kuvio 5. Pienituloisuus vuosittain muuttuvalla ja vuoteen 2011 kiinnitetyllä pienituloisuusrajalla vuosina 2006–2016, prosenttia

2 Ikä ja pienituloisuus

Pienituloisuus koettelee erityisesti nuoria ja yli 74-vuotiaita. Nuoret, alle 35-vuotiaat aikuiset ovat muita useammin pienituloisia myös tiukemmilla pienituloisuusrajoilla (40 % ja 50 %) mitattuna, pienituloisten nuorten tulot ovat keskimäärin matalammat ja köyhyyskuilu eli pienituloisten keskitulojen etäisyys pienituloisuusrajasta on suurempi kuin muilla ikäryhmillä. Kaikkein pienituloisimmasta ryhmästä (tulot alle 40 % mediaanista) yli puolet on 18–34-vuotiaita. 65 vuotta täyttäneet eli eläkeiän saavuttaneet pienituloiset puolestaan ovat valtaosin aivan pienituloisuusrajan tuntumassa, heidän tulonsa ovat paremmat ja köyhyyskuilu pienempi kuin muilla ikäryhmillä. Pienituloisten 65–74-vuotiaiden osuus ikäryhmästään on lisäksi pienempi kuin väestössä keskimäärin, ja osuus on myös laskenut muita ryhmiä enemmän viime vuosina. Myös 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuus on laskenut selvästi kymmenen viime vuoden aikana.

2.1 Pienituloisuuden yleisyys ikäryhmittäin

Pienituloisuus on yleisintä nuorten ja vanhimpien keskuudessa. Nuorten aikuisten eli 18–24-vuotiaan väestön ja toisaalta vanhimman ikäryhmän, 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden pienituloisuusasteet ovat selvästi korkeammat kuin muulla väestöllä (taulukko 1).

Vuosina 2006–2011 koko väestön pienituloisuusaste pysytteli 13 prosentin yläpuolella, mutta vuonna 2012 pienituloisuus väheni selvästi. Vuonna 2016 pienituloisuusasteet laskivat kaikissa ikäryhmissä lukuunottamatta lapsia ja 75 vuotta täyttäneitä. Lasten pienituloisuusaste kasvoi 0,8 prosenttiyksikköä ja iäkkäiden 0,6 prosenttiyksikköä. Pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten määrä kasvoi 9 000 ja iäkkäiden 7 000. Pienituloisuusaste laski eniten 25–34-vuotiailla, joilla se väheni 2,0 prosenttiyksikköä. (Taulukko 1; ks. myös [tietokantataulukko 16](#).)

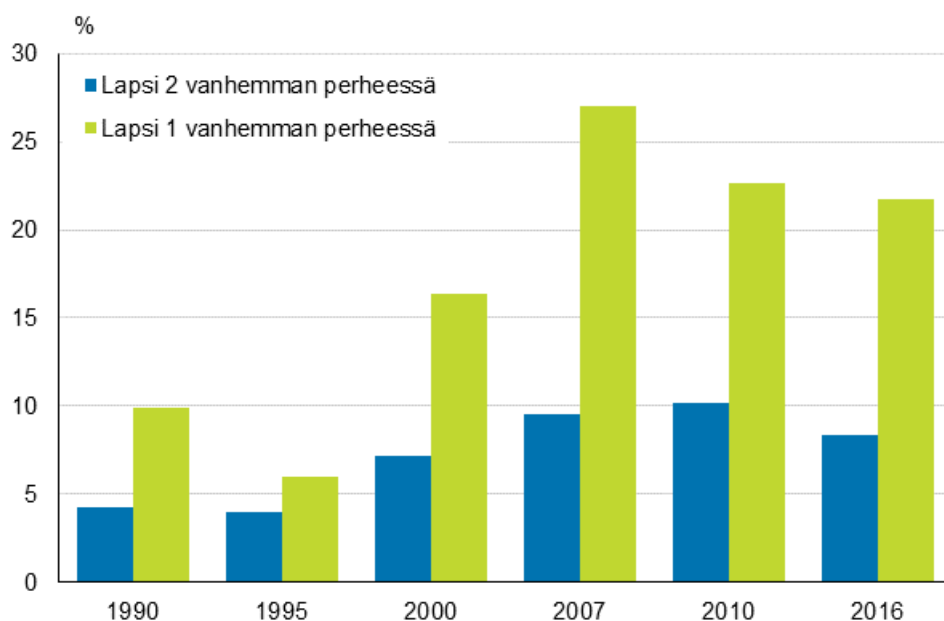
Taulukko 1. Pienituloisuusasteet henkilön iän mukaan vuosina 1995–2016, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2016

	1995	2000	2007	2010	2015	2016	Pienituloisia vuonna 2016
0–17 v	4,4	8,8	12,1	11,8	9,4	10,2	110 000
18–24 v	21,0	20,1	26,4	26,5	26,5	26,2	113 000
25–34 v	5,0	7,4	8,8	11,4	14,0	12,0	83 000
35–49 v	5,7	8,2	9,6	9,5	7,6	7,5	74 000
50–64 v	7,0	8,1	10,3	11,4	9,7	9,3	102 000
65–74 v	9,4	11,4	16,6	12,9	8,1	7,2	46 000
75 vuotta täyttäneet	15,6	23,0	30,8	26,9	18,6	19,2	93 000
Kaikki henkilöt	7,6	10,5	13,8	13,7	11,7	11,5	623 000

Alle 18-vuotiaiden lasten pienituloisuuteen alettiin kiinnittää huomiota 1990-luvun laman jälkeen, kun siihen asti matala lasten pienituloisuusaste kasvoi nopeasti. Vuosituhannen vaihteessa kotitalouden rahatulujen perusteella laskettu lasten pienituloisuusaste lähestyi koko väestön pienituloisuusastetta. 2000-luvulla lasten ja koko väestön pienituloisuusasteet ovat kehittyneet samalla tavoin. Vuoden 2008 jälkeen alle 18-vuotiaiden pienituloisuusasteen trendi on ollut laskusuuntainen. Vuonna 2016 lapsista 10,2 prosenttia kuului pienituloiseen kotitalouteen. (Taulukko 1).

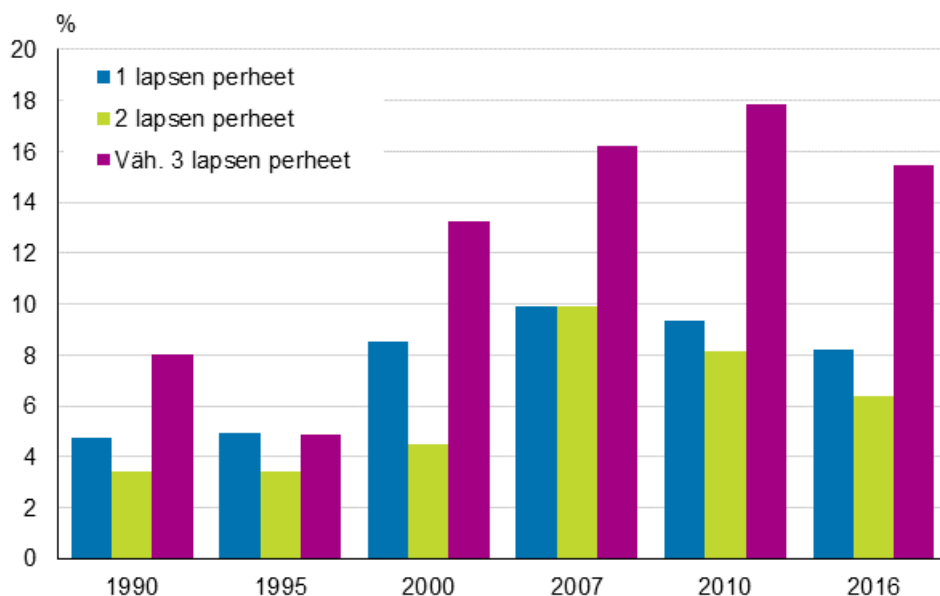
Lasten pienituloisuus liittyy usein perhetyyppiin, sillä pienituloisuus – joka määräytyy kotitalouden kaikkien jäsenten yhteenlaskettujen tulojen pohjalta – on tavallisempaa yhden huoltajan talouksiin kuuluvilla lapsilla kuin kahden (tai useamman) aikuisen talouteen kuuluvilla lapsilla. Sekä yhden että kahden huoltajan kotitalouksiin kuuluvien lasten pienituloisuus alkoi kasvaa 1990-luvun lopulla muun väestön ohella, mutta yhden huoltajan perheiden lasten pienituloisuus kasvoi jyrkemmin (kuvio 6). Vuonna 2016 yhden huoltajan talouteen kuuluvista lapsista reilu viidennes kuului pienituloisiin kotitalouksiin kun kahden huoltajan perheiden lapsista taas hieman yli 8 prosenttia kuului pienituloisiin talouksiin.

Kuvio 6. Lasten pienituloisuusasteet huoltajien lukumäärän mukaan vuosina 1990–2016, prosenttia

Pienituloisuus on yleisempää niiden lasten keskuudessa, jotka kuuluvat monilapsisiin perheisiin (kuvio 7). Kolmen tai useamman lapsen perheisiin kuuluvien lasten pienituloisuusaste oli reilut 15 prosenttia kun kaksilapsisten perheiden lasten pienituloisuusaste oli hieman yli 6 prosenttia vuonna 2016. Yhden lapsen perheisiin kuuluvien lasten pienituloisuusaste, vajaat 9 prosenttia, oli puolestaan korkeampi kuin kaksilapsisissa perheissä asuvien lasten.

Kuvio 7. Lasten pienituloisuusasteet perheen lapsiluvun mukaan vuosina 1990–2016, prosenttia

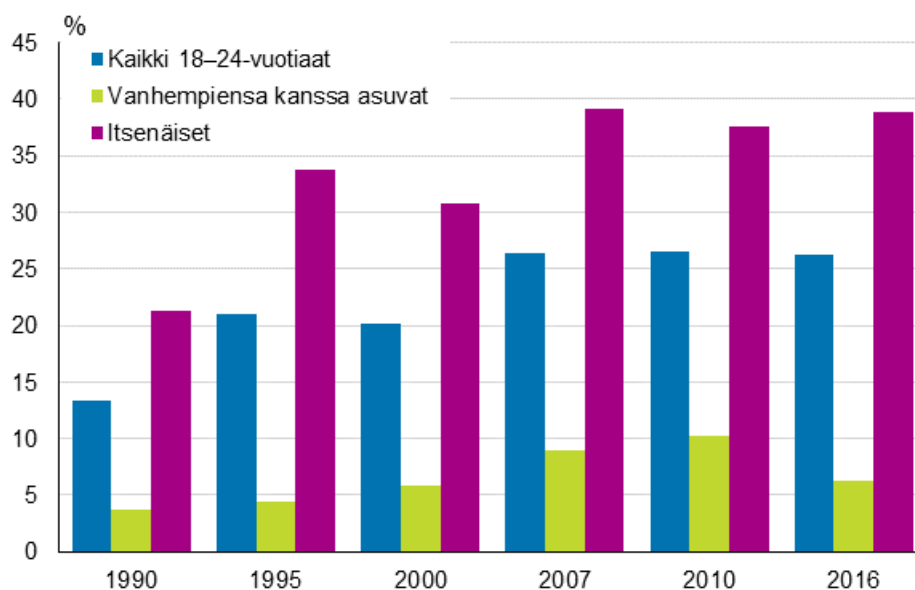

18–24-vuotiaiden nuorten pienituloisuusaste on muihin ikäryhmiin verrattuna korkein (taulukko 1). 26,2 prosenttia nuorista kuului vuonna 2016 pienituloiseen talouteen. Nuorten pienituloisuus riippuu kotitalouden koostumuksesta ja siitä, millaista toimintaa nuorella on. Yli 70 prosenttia pienituloisista nuorista on opiskelijoita ja 89 prosenttia pienituloisista nuorista on muuttanut pois vanhempiensa luota.

Ikäluokasta, johon kuuluu noin 430 000 nuorta, noin 38 prosenttia on kotitaloudessa lapsen asemassa ja noin 60 prosenttia on jo taloudellisessa vastuussa itsestään (itse kotitalouden viitehenkilö, viitehenkilön puoliso tai vanhemman asemassa). Itsenäistyneistä yli kolmannes asuu yksin. Itsenäisesti asuvien nuorten pienituloisuus oli vuonna 2016 yli kuusi kertaa yleisempää verrattuna vanhempiensa kanssa asuvien nuorten pienituloisuuteen (kuvio 8).

Erityisesti nuorten opiskelijoiden toimeentuloa tarkasteltaessa on muistettava, että tulokäsitteestä puuttuvat kokonaan opintolainat. Opintoraha ja opiskelijan asumistuki huomioidaan tulona, samoin kuin kotitalouksien väliset tulonsiirrot – toisilta kotitalouksilta elämiseen, opiskeluun ja laskujen maksamiseen saatu raha – jotka kerätään tulonjakotilastossa haastattelemalla.

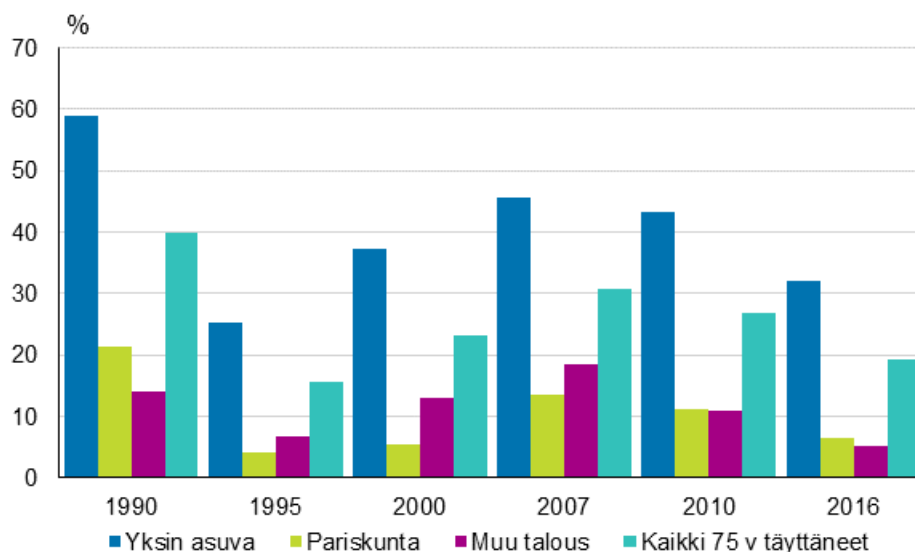
Kuvio 8. Itsenäistyneiden ja vanhempiensa talouteen kuuluvien nuorten pienituloisuusasteet vuosina 1990–2016, prosenttia

75 vuotta täyttäneiden määrä on kasvanut voimakkaasti 1990-luvun alusta. Tulonjakotilaston tarkastelun kohteena on niin sanottu kotitalousväestö, eli yksityisasunnoissa asuvat. Vuoden 1990 jälkeen ikäryhmä on kasvanut 224 000 henkilöllä. Kotitalousväestöön kuului 485 000 yli 74-vuotiasta vuonna 2016. Heistä 19,2 prosenttia eli 93 000 henkilöä oli pienituloisia. (Taulukko 1 ja kuvio 9.) 75 vuotta täyttäneistä kotitalousväestöön kuuluvista henkilöistä 60 prosenttia on naisia. Heidän osuutensa on korkea myös pienituloisista, 77 prosenttia. Ikääntyneiden naisten pienituloisuusaste oli 24 prosenttia ja miesten 11 prosenttia vuonna 2016.

Puolet 75 vuotta täyttäneistä asuu yhden hengen talouksissa ja noin 42 prosenttia kahden hengen talouksissa. Loput noin 7 prosenttia asuu muissa talouksissa, esimerkiksi aikuisten lasten ja muiden sukulaisten kanssa. Yksin asuminen lisää köyhyysriskiä myös ikääntyneillä: ikääntyneistä yksin asuvista noin 32 prosenttia oli vuonna 2016 pienituloisuusrajan alla. Puolisonsa kanssa asuvien ikääntyvien pienituloisuus alittaa väestön yleisen pienituloisuusasteen: 75 vuotta täyttäneiden puolison kanssa asuvien pienituloisuusaste oli reilut 6 prosenttia vuonna 2016. 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuus on vähentynyt viime vuosina selvästi, mutta edelleen pienituloisuusaste on muuhun väestöön nähden korkea yksinasuvilla (kuvio 9).

Kuvio 9. 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuusasteet kotitalouden tyyppin mukaan vuosina 1990–2016, prosenttia

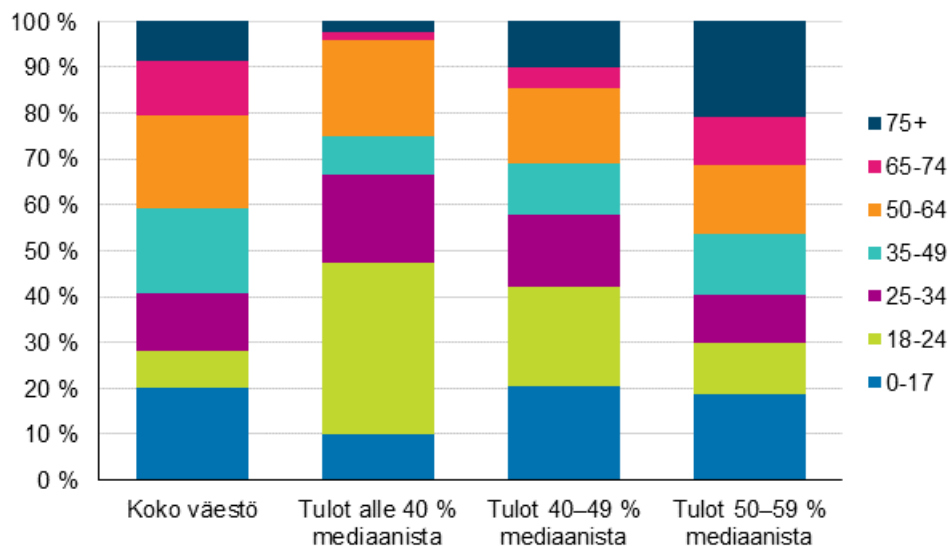

2.2 Pienituloisuuden rakenne iän mukaan

Pienituloinen osa väestöä poikkeaa taustatekijöiltään koko väestöstä. Lisäksi väestöryhmät asettuvat eri kohtiin pienituloisten tulojakaumalla. Iän mukaan tarkasteltuna pienituloisten joukossa on väestöosuutensa nähden suhteellisen paljon nuoria, 18–24-vuotiaita sekä 75 vuotta täyttäneitä. 18–24-vuotiaita henkilöitä on koko väestöstä noin kahdeksan prosenttia, mutta pienituloisista heitä on noin 18 prosenttia. Iäkkäiden 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on 9 prosenttia, mutta pienituloisista heidän osuutensa on vajaat 15 prosenttia.

Ikärakenne kuitenkin poikkeaa eri kohdissa pienituloisten tulojakaumaa. Kaikkein pienituloisimpien (tulot alle 40 % mediaanista) joukko on selvästi nuorempaa kuin juuri pienituloisuusrajan alla (50–59 % mediaanista) olevien joukko. Pienituloisimmista 57 prosenttia on 18–34-vuotiaita, ja 65 vuotta täyttäneitä on reilut neljä prosenttia. Pienituloisuusrajan tuntumassa olevista puolestaan hieman yli 30 prosenttia on 65 vuotta täyttäneitä. (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne iän mukaan vuonna 2016

Ikäryhmittäiset erot sijoittumisessa pienituloisuusjakaumalle näkyvät myös pienituloisten tulotarkasteluissa. Pienituloisten mediaanitulot ovat 18–24-vuotiailla noin 10 810 euroa vuodessa ja 65–74-vuotiailla 13 190 euroa. Vuonna 2016 pienituloisilta nuorilta puuttui keskimäärin 25 prosenttia tuloista, joilla he olisivat nousseet pienituloisuusrajalle, 65–74-vuotiailta taas 8,6 prosenttia. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) iän mukaan vuonna 2016

	Pienituloisten mediaanitulo, €/kulutusyksikkö	Köyhyyskuilu, %
Kaikki	12 440	13,8
0–17	12 730	11,7
18–24	10 810	25,0
25–34	11 760	18,5
35–49	12 640	12,4
50–64	12 320	14,6
65–74	13 190	8,6
75+	13 100	9,2

3 Kotitalouden elinvaihe ja pienituloisuus

Köyhyysriskiin vaikuttaa suuresti kotitalouden koko, lasten lukumäärä ja tulonsaajina toimivien määrä. Yksinasuvien pienituloisuus on yleisempää kuin kahden aikuisen talouksien, samoin yksinhuoltajatalouksissa asuvien aikuisten ja lasten köyhyysriski on suurempi kuin kahden aikuisen lapsiperheisiin kuuluvien. Vuonna 2016 pienituloisten osuus pienentyi muissa elinvaiheeryhmissä paitsi lapsiperheissä (taulukko 3). Lapsiperheissä asuvia pienituloisia oli 11 000 edellisvuotta enemmän ([tietokantataulukko 17](#)).

Taulukko 3. Pienituloisuusasteet henkilön kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1995–2016, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2016

	1995	2000	2007	2010	2015	2016	Pienituloisia vuonna 2016
Yhden hengen taloudet	23,0	27,4	33,7	32,8	28,8	28,3	316 000
Lapsettomat parit	4,9	5,4	7,2	7,2	6,1	5,3	87 000
Kotitaloudet, joissa lapsia	4,2	7,7	10,6	10,5	8,1	8,7	190 000
— Parit, joilla lapsia	4,0	6,6	8,6	9,1	6,5	7,0	135 000
— Yhden huoltajan taloudet	6,2	15,6	26,4	22,2	20,7	22,0	55 000
Muut	5,3	6,5	9,4	9,6	8,5	6,5	30 000
Kaikki henkilöt	7,6	10,5	13,8	13,7	11,7	11,5	623 000

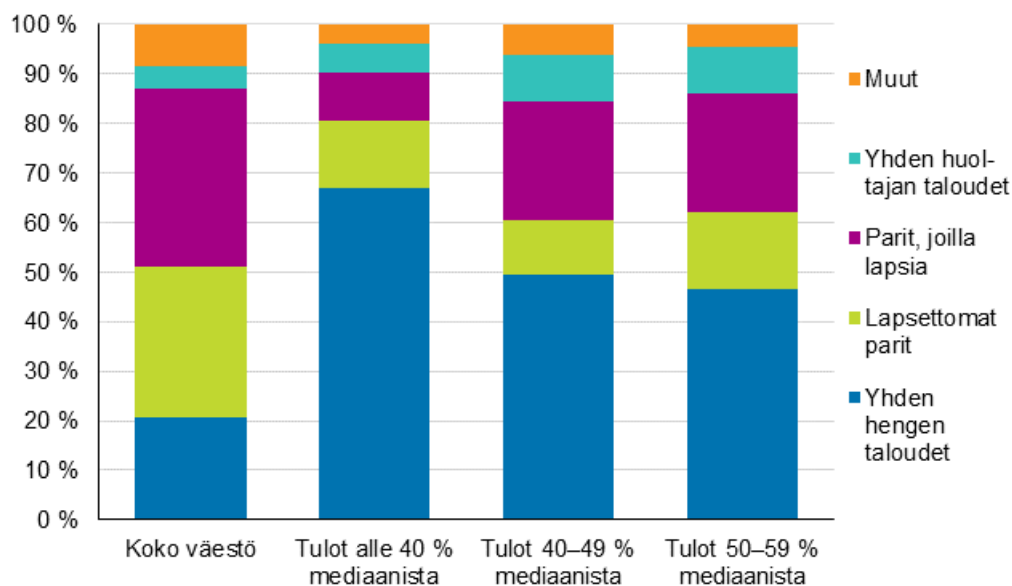
Viidesosa kotitalousväestöstä, noin 1,116 miljoonaa henkilöä, asui vuonna 2016 **yhden hengen talouksissa**, ja heistä reilu neljännes (28,3 %) oli pienituloisia. Pienituloisuus on erityisen yleistä nuorimmissa, alle 35-vuotiaiden yhden hengen talouksissa, joista noin 43 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2016. Väestön keskiarvoon verrattuna pienituloisuus on yleistä myös 35–64-vuotiailla (21,6 %) sekä 65 vuotta täyttäneillä yksinasujilla (26,3 %). Pienituloisuus on kasvanut kaikissa yksin asuvien ikäryhmissä 1990-luvun puolenvälin jälkeen, mutta vanhimman ikäryhmän pienituloisuusasteet ovat laskeneet etenkin vuoden 2008 jälkeen. Nuorimman ikäryhmän pienituloisuusaste taas on jatkanut kasvuaan.

Lapsettomien parien pienituloisuus on koko väestön keskiarvoa vähäisempää (5,3 %). Ikäryhmien välillä on kuitenkin eroa niin, että nuorten, alle 35-vuotiaiden parien pienituloisuus on selvästi yleisempää (12,9 %) kuin vanhempien pariskuntien, joilla pienituloisuusaste on 3,5 prosenttia.

Yhden huoltajan talouksissa (joissa on huollettavia alaikäisiä) asuvien henkilöiden pienituloisuusaste on edelleen korkea (22,0 %) huolimatta siitä, että vuoden 2007 jälkeen se on laskenut. Yhden huoltajan talouksissa asuvien pienituloisuus kasvoi 1,3 prosenttiyksiköllä vuonna 2016. Yhden huoltajan talouksiin verrattuna **kahden huoltajan lapsiperheissä** asuvien henkilöiden pienituloisuusasteet ovat keskimääräistä alempia (7,0 %).

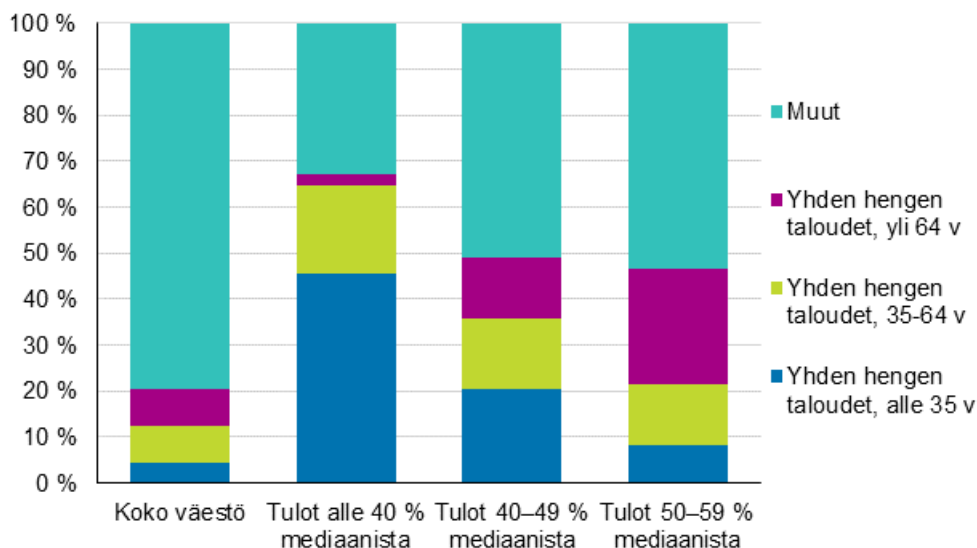
Koko väestöstä viidennes on yksinasuvia, mutta pienituloisista jopa puolet. Heidän osuutensa onkin suuri kaikissa pienituloisten tulojakauman kohdissa. Lapsettomiin pariskuntiin lukeutuvien henkilöiden osuus pienituloisista on puolestaan pienempi kuin heidän osuutensa väestöstä: koko väestöstä kahden aikuisen talouksiin kuuluu 30 prosenttia henkilöistä, mutta pienituloisista vain noin 16 prosenttia. Lapsiperheisiin kuuluvien osuus pienituloisista on pienempi kuin heidän osuutensa koko väestöstä. Lapsitalouksien joukosta erottuvat kuitenkin yksinhuoltajien talouksissa asuvat henkilöt, joita on koko väestöstä alle 5 prosenttia, mutta pienituloisista 8 prosenttia. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Pienituloisen väestön ja koko väestön rakenne vuonna 2016, prosenttia

Yksinasuvien henkilöiden pienituloisuutta tarkasteltaessa huomataan iän mukaisia eroja. Valtaosa ikääntyvistä, yksinasuvista pienituloisista on juuri pienituloisuusrajan alapuolella (tulot 50–59 % mediaanista) kun alle 35-vuotiaista suurin osa on kaikkein pienituloisimmassa ryhmässä (tulot alle 40 % mediaanista). Kaikkein pienituloisimpien joukosta 45 prosenttia kuuluukin nuoriin yksinasujiin (kuvio 12). Pienituloisten yksinasuvien nuorten pienituloisuuden syvyys näkyy myös tuloissa, sillä heidän mediaanitulonsa ovat muita ryhmiä pienemmät ja etäisyys pienituloisuusrajasta noin 28 prosenttia ([tietokantataulukko 17](#)).

Kuvio 12. Yksinasuvan ja muun pienituloisen väestön osuus pienituloisista henkilön iän mukaan vuonna 2016, prosenttia

Taulukko 4. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) kotitalouden elinvaiheen mukaan vuonna 2016

	Pienituloisten mediaanitulo, €/kulutusyksikkö	Köyhyyskuilu, %
Kaikki kotitaloudet	12 440	13,8
Yhden hengen taloudet	12 140	15,9
Lapsettomat parit	12 610	12,6
Parit, joilla lapsia	12 730	11,7
Yksinhuoltajataloudet	12 500	13,3
Kotitaloudet, joissa lapsia	12 730	11,7
Muut taloudet	12 280	14,9

4 Sosioekonominen asema ja pienituloisuus

Pienituloisuus on yleisintä ei-työllisissä väestöryhmissä. Vähintään puolet vuodesta työttömänä olleilla pienituloisuus on kaikkein tavallisinta, sillä 36 prosenttia työttömistä oli pienituloisia vuonna 2016. Opiskelijoista vajaa kolmannes (29,8 %) oli pienituloisia. Eläkeläisten pienituloisuusaste on 12,8 prosenttia, mutta eläkeläisten kesken on eroja: useimmiten pienituloisia ovat entiset maatalousyrittäjät (32,1 %). Työssäkäyvistä ryhmistä pienituloisuutta kokevat erityisesti maatalousyrittäjät, kun palkansaajilla ja erityisesti ylempillä toimihenkilöillä pienituloisuus on harvinaista.

Henkilön sosioekonominen asema¹⁾ voidaan muodostaa kahdella eri perusteella. Ensinnäkin voidaan kuvata, mihin asemaan hän asettuu oman toimintansa perusteella. Toisaalta henkilön sosioekonomista asemaa luonnehditaan usein hänen kotitaloutensa suurituloisimman tulonsaajan eli viitehenkilön sosioekonomisella asemalla. Taulukossa 5 esitetään pienituloisuusaste henkilöiden oman sosioekonomisen aseman mukaan. Pienituloisuuden laskemisessa käytetty tulokäsite kuitenkin sisältää tavalliseen tapaan kotitalouden kaikkien jäsenten yhteenlasketut tulot.

Pienituloisuus on keskimääräistä vähäisempää silloin, kun henkilö osallistuu työelämään yrittäjänä tai palkansaajana. Työllisinä toimii noin puolet väestöstä, ja kaikki perheenjäsenet huomioiden työllisten kotitalouksissa elää 70 prosenttia väestöstä. Työmarkkinoiden ulkopuolella olevan väestön, erityisesti opiskelijoiden, eläkeläisten ja työttömien pienituloisuus on keskimääräistä korkeampaa. (Taulukko 5, ks. myös [tietokantataulukko 18.](#))

Taulukko 5. Pienituloisuusasteet henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1995–2016, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2016

	1995	2000	2007	2010	2015	2016	Pienituloisia vuonna 2016
Yrittäjät ja maatalousyrittäjät	15,0	16,1	14,2	15,2	14,4	11,4	34 000
Palkansaajat	1,2	1,6	2,5	2,5	1,4	1,4	26 000
Opiskelijat	19,1	21,6	27,8	27,7	29,7	29,8	140 000
Eläkeläiset	10,1	14,7	22,3	19,3	13,0	12,8	174 000
Työttömät	17,4	31,8	42,9	42,3	38,1	36,0	123 000
Muut	5,0	9,8	13,9	14,1	11,4	11,5	125 000
Kaikki henkilöt	7,6	10,5	13,8	13,7	11,7	11,5	623 000

Vuonna 2016 pienituloisuusasteet laskivat kaikilla muilla paitsi **opiskelijoilla**, joilla pienituloisuusaste pysyi ennallaan. **Työttömien** pienituloisuusaste laski 2,1 prosenttiyksikköä. Työttömänä oli suurimman osan vuodesta 2016 tulonjakotilaston mukaan 343 000 henkilöä, ja heistä 36 prosenttia (123 000) pienituloisten kotitalouksien jäseniä. **Eläkeläisiä** puolestaan oli 1,35 miljoonaa, ja heistä 12,8 prosenttia (174 000 henkilöä) kuului pienituloiseen kotitalouteen vuonna 2016. Kaikista eläkeläisryhmistä eläkkeellä olevien alempien ja ylempien toimihenkilöiden pienituloisuusaste on koko väestön keskiarvoa alempi. Korkea pienituloisuusaste on entisillä maatalousyrittäjillä²⁾. Pienituloisten eläkeläisten määrä pysyi ennallaan, mutta pienituloisuusaste laski hieman, sillä eläkeläisten määrä kasvoi samanaikaisesti.

Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenteelliset erot sekä aiemmin ikätarkastelussa havaitut pienituloisen väestön keskinäiset erot sijoittumisessa tulojakaumalle tulevat selvästi esiin myös kun asiaa tarkastellaan henkilön sosioekonomisen aseman kautta. Työssä olevien eli yrittäjien ja palkansaajien osuus koko väestöstä on noin 40 prosenttia, mutta pienituloisissa heitä on vain vajaat 10 prosenttia. Yrittäjien osuus pienituloisista on suurin piirtein sama kuin koko väestöstä, mutta palkansaajien osuus on selvästi väestöosuutta pienempi. Suuri osa pienituloisista yrittäjistä on pienituloisia myös kaikkein tiukimmalla pienituloisuusrajalla (40

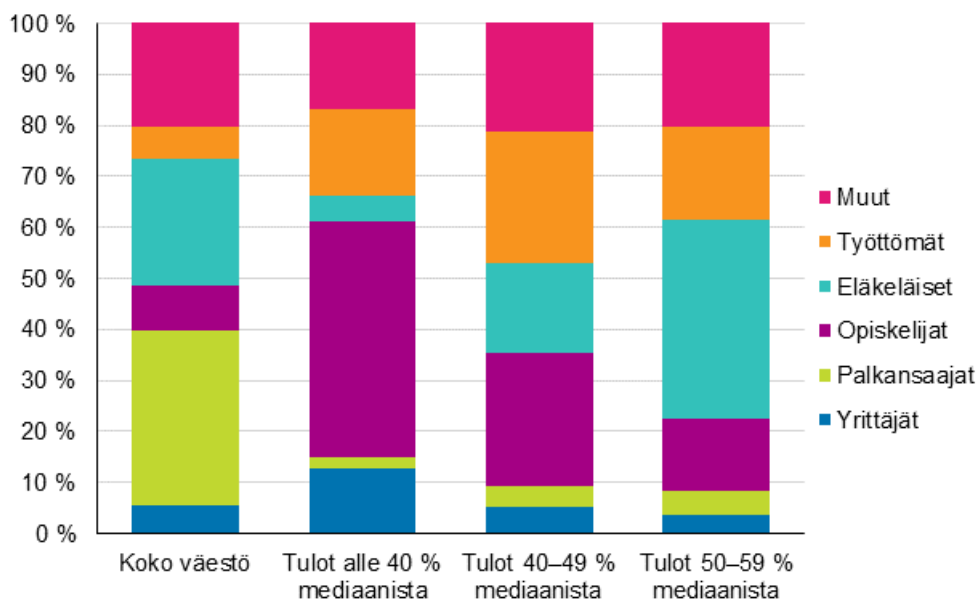
1) Kotitalouden jäsenille muodostetaan sosioekonominen asema henkilön 12 viimeisen kuukauden toiminnan perusteella. Sosioekonomisen aseman määrittämiseksi henkilöt on ensin jaettu ammatissa toimiviin ja ammatissa toimimattomiin. Ammatissa toimiviksi on pääsääntöisesti luokiteltu kaikki tutkimusvuonna vähintään kuutena kuukautena tuotantotoimintaan osallistuneet. Ammatissa toimimattomat on ryhmitelty opiskelijoihin, eläkeläisiin, työttömiin ja muihin. Työttömiksi on laskettu henkilöt, jotka ovat olleet vuoden aikana vähintään 6 kk työttöminä. Kotitalouden sosioekonominen asema määräytyy talouden viitehenkilön eli suurituloisimman jäsenen mukaan.

2) Kaikkein pienituloisin eläkeläisryhmä ovat perinteisesti olleet työeläkettä vailla olevat muut eläkeläiset. Ryhmään kuuluvien henkilöiden määrä on koko väestössä pieni, minkä takia myös otostilasto tavoittaa vain pienen osan tätä joukkoa. Tästä syystä ryhmän pienituloisuusasteessa on välillä voimakastakin vuosivaihtelua. Pienituloisuusasteet aiemmille vuosille ovat saatavilla tietokantataulukoista.

% mediaanista), mikä näkyy myös pienituloisten yrittäjien matalana mediaanitulona ja keskitulon etäisyytenä pienituloisuusrajasta (taulukko 6).

Enemmistö pienituloisista on kuitenkin työelämän ulkopuolella olevia. Suurin ryhmä ovat eläkeläiset, joita on pienituloisista noin 28 prosenttia. Pienituloiset eläkeläiset sijoittuvat usein aivan 60 prosentin pienituloisuusrajan tuntumaan. Pienituloisia työttömiä ja opiskelijoita on paljon suhteessa heidän osuuteensa koko väestöstä. Kaikkein pienituloisimmista eli alle 40 prosentilla mediaanitulosta elävistä 80 prosenttia on opiskelijoita, työttömiä tai muita ammatissa toimimattomia. (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2016

Taulukko 6. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyysskuilu) sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2016

	Pienituloisten mediaanitulo, €/kulutusyksikkö	Köyhyysskuilu, %
Kaikki	12 440	13,8
Yrittäjät ja maatalousyrittäjät	11 020	23,6
Palkansaajat	12 730	11,7
Opiskelijat	11 130	22,8
Eläkeläiset	13 160	8,8
Työttömät	12 080	16,3
Muut	12 500	13,3

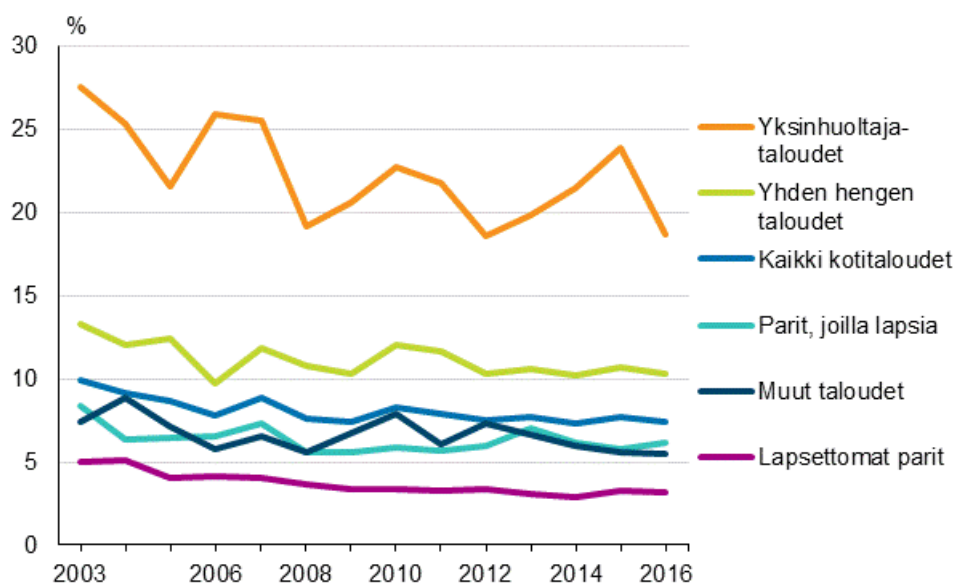
5 Kotitalouksien toimeentulovaikkeudet

Edellä kuvattu pienituloisuus ottaa huomioon koko kotitalouden vuosittaiset rahatulot ja suhteuttaa ne kansalliseen keskituloon. Pienituloisuuden ajatellaan indikoivan köyhyyden kokemisen riskiä. Pienituloisuus ei kuitenkaan ota huomioon kulutusmenoja tai varallisuutta, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, miten pienituloiseksi määrittyvä kotitalous tulee toimeen¹⁾. Pienituloisuustarkastelun syventämiseksi onkin mielekästä tarkastella myös kotitalouksien omaa käsitystä siitä, miten helposti ne tulevat toimeen tuloillaan. Tulonjakotilastossa on vuodesta 2003 alkaen kysytty kotitalouksilta sitä, saavatko ne katettua tavanomaiset menonsa nykyisillä tuloillaan suurin vaikeuksin, vaikeuksin, pienin vaikeuksin, melko helposti, helposti vai hyvin helposti.

665 000 kotitaloutta eli 24,9 prosenttia kaikista kotitalouksista koki vähintään pieniä toimeentulovaikkeuksia vuonna 2016. Osuus oli 0,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2015. Vaikeuksia tai suuria vaikeuksia kokeneiden osuus kuitenkin väheni aavistuksen (7,7 prosenttia vuonna 2015, 7,4 prosenttia vuonna 2016).

Eniten toimeentulovaikkeuksia kokevat yhden huoltajan taloudet, joista noin 46 prosenttia kokee vähintään pieniä vaikeuksia, ja vakavampia vaikeuksia kokee vajaat 19 prosenttia. Yhden huoltajan talouksien kokemuksiin toimeentulovaikkeuksiin liittyy kuitenkin runsaasti otostilastosta johtuvaa vuosivaihtelua, mistä syystä yksittäisten vuosimuutosten sijaan keskeisempi havainto on selvä tasoero muihin kotitaloustyyppeihin nähden. Myös yhden hengen taloudet kokevat keskimääräistä useammin toimeentulovaikkeuksia (kuvio 14). Vähiten toimeentulovaikkeuksia kokevat lapsettomat parit, joista vain noin kolme prosenttia oli toimeentulovaikkeuksissa vuonna 2016.

Kuvio 14. Vaikeuksin tai suurin vaikeuksin toimeen tulevien kotitalouksien osuus elinvaiheen mukaan vuosina 2003–2016, prosenttia

1) Omistusasumisen vaikutusta pienituloisuuteen niin sanotun laskennallisen asuntotulon kautta sekä varallisuudeksi laskettavien myyntivoittojen vaikutusta pienituloisuuteen on mahdollista tarkastella väestöryhmittäin. Tiedot pienituloisuudesta näillä vaihtoehtoisilla tulokäsitteillä on julkaistu tulonjakotilaston tietokantatalukoissa 16–18.

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Pienituloisuusindikaattoreita 1990-2016.

	1990	1995	2000	2005	2012	2013	2014	2015	2016
Koko väestön tulomediaani, e	18 950	16 930	18 620	21 960	23 950	24 050	23 870	23 790	24 050
Pienituloisuusraja, e	11 370	10 160	11 170	13 180	14 370	14 430	14 320	14 280	14 430
Pienituloisten mediaanitulo, e	9 760	8 610	9 640	11 300	12 210	12 400	12 400	12 280	12 440
Köyhyysvaje, e	1 600	1 550	1 540	1 880	2 160	2 030	1 910	1 990	1 990
Köyhyysvaje, %	14,1	15,3	13,8	14,3	15,0	14,1	13,4	13,9	13,8
Pienituloisuusaste, %	10,5	7,6	10,5	12,7	11,9	12,8	12,5	11,7	11,5
Pienituloisia henkilöitä	521 000	386 000	534 000	656 000	635 000	690 000	674 000	634 000	623 000

Liitetaulukko 2. Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2016

	Pienituloisuusraja vuodessa, e/kotitalous	Taloudessa kulutusyksiköitä
1 aikuinen	14 430	1,0
1 aikuinen ja 1 lapsi alle 14 v	18 760	1,3
1 aikuinen ja 2 lasta alle 14 v	23 090	1,6
1 aikuinen ja 3 lasta alle 14 v	27 420	1,9
1 aikuinen, 1 lapsi alle 14 v ja 1 lapsi 14–17 v	25 970	1,8
2 aikuista	21 650	1,5
2 aikuista (vanhemmat) ja 1 lapsi alle 14 v	25 970	1,8
2 aikuista (vanhemmat) ja 2 lasta alle 14 v	30 300	2,1
2 aikuista (vanhemmat) ja 3 lasta alle 14 v	34 630	2,4
2 aikuista (vanhemmat) ja 4 lasta alle 14 v	38 960	2,7
2 aikuista (vanhemmat) ja 1 lapsi 14–17 v	28 860	2,0
2 aikuista (vanhemmat) ja 2 lasta 14–17 v	36 080	2,5
2 aikuista (vanhemmat), 1 lapsi alle 14 v ja 1 lapsi 14–17 v	33 190	2,3
3 aikuista (esim. vanhemmat ja 18 v täyttänyt lapsi)	28 860	2,0
4 aikuista (esim. vanhemmat ja kaksi 18 v täyttäneitä lasta)	36 080	2,5

Liitetaulukko 3. Pienituloisuusindikaattoreita 1966-2016. Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981.

Tilastovuosi	Henkilöitä pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus väestöstä	Lapsia pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus kaikista alle 18-vuotiaista	Pienituloisuusraja euroa/kulutusyksikkö, vuoden 2016 rahan arvossa
1966	861 000	18,6	329 000	20,3	4 750
1971	676 000	15,2	212 000	15,9	6 270
1976	522 000	11,5	135 000	10,8	8 180
1981	572 000	12,1	117 000	10,3	8 830
1986	452 000	9,2	82 000	7,1	9 780
1987	468 000	9,6	85 000	7,3	10 120
1988	487 000	10,0	77 000	6,6	10 360

	Henkilöitä pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus väestöstä	Lapsia pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus kaikista alle 18-vuotiaista	Pienituloisuusraja euroa/kulutusyksikkö, vuoden 2016 rahan arvossa
1989	537 000	10,9	78 000	6,6	10 860
1990	521 000	10,5	62 000	5,1	11 370
1991	490 000	9,8	71 000	5,8	11 360
1992	442 000	8,8	67 000	5,4	10 690
1993	363 000	7,2	60 000	5,2	10 070
1994	371 000	7,4	48 000	4,1	9 960
1995	386 000	7,6	50 000	4,3	10 160
1996	430 000	8,5	59 000	5,1	10 280
1997	430 000	8,5	63 000	5,5	10 450
1998	490 000	9,6	81 000	7,1	10 730
1999	485 000	9,5	78 000	6,8	10 990
2000	534 000	10,5	97 000	8,6	11 170
2001	596 000	11,6	111 000	9,9	11 550
2002	582 000	11,3	105 000	9,5	11 870
2003	573 000	11,1	110 000	10,0	12 150
2004	612 000	11,9	111 000	10,0	12 700
2005	656 000	12,7	105 000	9,5	13 180
2006	679 000	13,1	120 000	10,9	13 280
2007	721 000	13,8	132 000	12,0	13 720
2008	728 000	13,9	129 000	11,8	13 930
2009	697 000	13,2	124 000	11,4	14 190
2010	728 000	13,7	128 000	11,7	14 340
2011	704 000	13,2	120 000	11,0	14 400
2012	635 000	11,9	102 000	9,4	14 370
2013	690 000	12,8	117 000	10,8	14 430
2014	674 000	12,5	106 000	9,9	14 320
2015	634 000	11,7	100 000	9,3	14 280
2016	623 000	11,5	109 000	10,1	14 430

Laatuseloste: tulonjakotilasto

1. Tilastotietojen relevanssi

Tulonjakotilasto on vuosittain laadittava otospohjainen tilasto, joka kuvaa kotitalouksien ja ammatissa toimivien henkilöiden tulojen määrää ja muutosta, tulojen rakennetta sekä niiden jakautumista Suomessa. Kotitalouksien tulokehitystä seurataan pitkinä aikasarjoina. Tulonjakotilaston aikasarjatiedot muodostetaan takautuvasti vertailukelpoisiksi. Ensimmäinen varsinainen tulonjakotilasto laadittiin vuonna 1977.

Tulonjakotilaston tietosisältö perustuu kansainvälisiin tulonjakotilaston suosituksiin¹⁾. Tietoina ovat kotitalouksien bruttotulot eli palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot ja saadut tulonsiirrot, sekä maksetut tulonsiirrot. Näiden tulokomponenttien perusteella muodostuu käytettävissä olevat rahatulot, joka on tulonjakotilaston ensisijainen tulokäsite vuodesta 2011 lähtien. Tietosisältö vastaa EU:n tulo- ja elinolutilastossa (EU-SILC) sekä OECD:n tulonjakotietokannassa käytettäviä tulokäsitteitä (ks. 6 Tilastojen vertailukelpoisuus).

Tilastokeskus julkaisee tietoja kotitalouksien toimeentulosta, tuloeroista ja pienituloisuudesta väestöryhmittäin tulonjakotilaston internet-sivuilla. Tietoja tilastoidaan muun muassa kotitalouksien tulotason, sosioekonomisen aseman, elinvaiheen ja iän mukaan.

Tulonjakotilastossa on myös tietoa veloista, asumisesta, asumismenoista, muista kotitalouksien toimeentuloon vaikuttavista tekijöistä ja toimeentulon riittävytydestä. Tilastokeskus ja Euroopan yhteisön tilastovirasto EUROSTAT julkaisevat tietoja eri yhteyksissä säännöllisesti verkkosivuillaan.

Tulonjakotilastossa perusaineistosta laaditaan vuosittain palveluaineisto, jota luovutetaan tutkimustarkoituksiin. Tulonjaon palveluaineistoa käytetään julkishallinnossa, yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tulonjaon ja sosiaaliturvaetuksien tutkimukseen ja kehittämiseen. Palveluaineiston tutkimuskäytön erityisenä muotona on mikrosimulointi. Tulonjakotilaston palveluaineiston lisäksi sen perusaineistosta laaditaan erillisestä pyynnöstä erityisselvityksiä ja toimeksiantoja.

Tulonjakotilaston aineisto on yleisesti käytetty tutkimusaineisto kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa. Tulonjakotilaston tietojen keruun yhteydessä kerätään tietoja Eurostatin EU:n tulo- ja elinolutilastoa EU-SILCiä varten (EU:n parlamentin ja neuvoston asetus 1177/2003). Tämän aineiston tutkimuskäyttö on Eurostatin kautta vilkasta. Tulonjakotilaston aineistoa toimitetaan määrävuosin Luxemburg Income Study'n (LIS) kansainväliseen tietokantaan, joka on maailmanlaajuisessa tutkimuskäytössä. Aineistoa toimitetaan säännöllisesti myös OECD:lle ja kansainväliseen EUROMOD-mikrosimulointitutkimukseen.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tilasto perustuu vuosittain kerättävään otosaineistoon. Perustiedot kerätään yhdistämällä kotitalouksilta haastattelemalla kerättyjä tietoja ja rekisteritietoja. Pääosa kotitalouksien luokittelutiedoista sekä ne tulotiedot, joita ei ole saatu rekistereistä, on kerätty haastattelemalla.

Haastattelut

Haastatteluista vastaa Tilastokeskuksen Tiedonhankinta-yksikkö. Haastattelut tehdään tietokoneavusteisesti Blaise-lomakeohjelmiston avulla valtaosin puhelinhaastatteluina. Kielenä käytetään haastateltavan valinnan mukaan joko suomea, ruotsia tai englantia (tilastovuodesta 2014 lähtien). Haastattelun keskimääräinen kesto oli noin 35 minuuttia vuoden 2016 tutkimuksessa.

Rekisterit

Suuri osa tutkimuksen tiedoista saadaan hallinnollisista rekistereistä ja tilastorekistereistä. Tulonjakotilaston rekisterilähteitä ovat:

1) OECD (2013) OECD Framework for Statistics on the Distribution of Household Income, Consumption and Wealth, OECD Publishing <http://dx.doi.org/10.1787/9789264194830-en>.

- Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä ja Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskeva tietokanta
- Verohallinnon verotietokanta
- Kansaneläkelaitoksen eläkevakuutus-, sairausvakuutuskorvaus- ja kuntoutusrekisteri, elatustukirekisteri, opintotukirekisteri sekä asumistukirekisteri
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimeentulotukirekisteri
- Eläketurvakeskuksen eläketapahtumarekisteri
- Tilastokeskuksen tutkintorekisteri
- Valtiokonttorin sotilasvammakorvausjärjestelmän tietokanta
- Koulutusrahaston tiedostot
- Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen maatilarekisteri
- Tilastokeskuksen yritysrekisteri
- Finanssivalvonnan (FIVA) tiedot (ansiosidonnaiset työttömyyspäivärahat)

Perusjoukko

Tilaston kohdeperusjoukon muodostavat Suomessa tilastovuoden lopussa (31.12.2016) vakinaisesti asuvat yksityiskotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät

- osoitteettomat
- laitospöytä (esimerkiksi pitkäaikaisesti vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa tai sairaaloissa asuvat)
- pysyvästi ulkomailla asuvat, ja myös yli vuoden tilapäisesti ulkomailla oleskelevat, jos heidän Suomessa asuva kotitaloutensa katsoo, että henkilö ei viitevuonna kuulunut kyseiseen kotitalouteen
- turvapaikanhakijat ja tilapäisesti Suomessa asuvat.

Varusmiehet luetaan tilaston perusjoukkoon kuuluviksi. Kuhunkin kotitalouteen kuuluvat henkilöt määritellään haastattelun perusteella tilastovuoden lopun tilanteen mukaan.

Otanta-asetelma

Tulonjakotilasto perustuu kiertävään paneeliotokseen. Kotitalous osallistuu tutkimukseen neljänä peräkkäisenä vuotena, eli tilastovuoden aineisto koostuu 1.–4. tutkimuskertaa otoksessa mukana olevista kotitalouksista (taulukko 2). Vuoteen 2008 saakka tulonjakotilaston otos sisälsi kaksi paneelia, eli otoksessa ensimmäistä ja toista tutkimuskertaa mukana olevat kotitaloudet. Siirryttäessä kahdesta neljään tutkimuskertaan pienennettiin lähtötosta siten, että ensimmäiselle tutkimuskerralle on valittu vuoden 2009 tilastosta alkaen 5 000 kotitaloutta aikaisemman 7 500:n sijaan.

Tulonjakotilaston otanta-asetelmana on kaksivaiheinen ositettu otanta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan ns. master-otos poimimalla systemaattisella otannalla 50 000 16 vuotta täyttäneitä kohdehenkilöä Tilastokeskuksen väestöä koskevasta tietokannasta²⁾ (tilastovuonna 2015 poikkeuksellisesti 100 000). Otokseen poimitujen kohdehenkilöiden asutokunnat muodostetaan yhdistämällä kohdehenkilön kanssa samassa asunnossa vakituisesti asuvat henkilöt kotipaikkatunnuksen avulla. Toisessa vaiheessa master-otoksesta poimitaan ositteittain varsinainen tulonjakotilaston otos, 5 000 asutokuntakotitaloutta. Kotitalouden todennäköisyys sisältyä otokseen riippuu osituskriteerien ohella 16 vuotta täyttäneiden jäsenten lukumäärästä. Ositteet muodostetaan tilastovuotta edeltävän vuoden verotietojen perusteella. Ositteiden muodostamisessa käytetään tietoja asutokuntakotitalouden valtionveronalaisista tuloista ja kotitalouden jäsenten sosioekonomisista ryhmistä³⁾. Verorekisterin tietojen perusteella muodostetut sosioekonomiset ryhmät ovat palkansaajat, maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, eläkeläiset ja muut. Vuonna 2014 ositteiden määrä vähennettiin kahteentoista yhdistämällä verotietueettomat pienituloisten muut 1 ryhmään. Muutos ei vaikuta tietojen vertailukelpoisuuteen. Ositekohtaisten otoskokojen määrittelyssä eli otoksen kiintiöinnissä on otettu huomioon tulonjakotutkimuksen erityistarpeet. Yrittäjillä ja suurituloisilla on muita suurempi todennäköisyys sisältyä otokseen. Otoksen kiintiöintiä muutettiin vuodesta 2007 alkaen

2) Vuodesta 2003 lähtien ikäraja on ollut 16 vuotta aikaisemman 15 vuoden sijaan. Tähän päädyttiin sovitettaessa kansallisen tulonjakotilaston ja Euroopan yhteisön tilastoviraston Eurostatin EU:n tulo- ja elinoloilaston (EU-SILC) edellyttämiä toteuttamiskäytäntöjä.

3) Vuodesta 2003 lähtien ositteet on määritelty kohdehenkilön kotitalouden sosioekonomisen ryhmän ja tuloluokan mukaan, kun aiemmin luokittelu tehtiin kohdehenkilön mukaan. Ositeluokittelun muutos perustuu testeihin, joissa kotitalouteen perustuvan luokittelun todettiin olevan estimoinnin kannalta tehokkaamman kuin henkilöön perustuvan.

kasvattamalla pienituloisten ja eläkeläisten lukumäärää. Muutoksen taustalla oli tarve tehostaa pienituloisuusindikaattorien, esimerkiksi pienituloisuusasteen, estimointia.

Tulonjakotilaston siirryttyä neljän paneelin kiertävään otokseen vuonna 2009 on 2.–4. tutkimuskerralle poimittu 16-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset vuosittain. Vuonna 2009 poimittiin lisäksi poikkeuksellisesti 17-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset tutkimuksen 3.–4. tutkimuskerralle ja 18-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotos 4. tutkimuskerralle. Tutkimuskerrasta riippuen lisäotokseen poimitut kohdehenkilöt osallistuvat tutkimukseen 1–3 tutkimuskertaa. Lisäotoksilla varmistetaan tilaston edustavuus kotitalousväestön ikäjakauman suhteen.

Painokertoimet

Hyväksytysti osallistuneet kotitaloudet ja henkilöt saavat painokertoimen, jolla niiden tiedot korotetaan edustamaan perusjoukon tietoja. Kotitalouksille muodostetaan aluksi asetelmapainot käyttäen hyväksi kotitalouden sisällysmetodennäköisyyttä. Tämän jälkeen hyväksytyn otoksen asetelmapainoille tehdään vastauskatkorjaus kertomalla ne ositteittain hyväksytysti vastanneiden kotitalouksien osuuden käänteisluvulla. Nämä otostason tietojen perusteella vastauskatkorjatut painot kalibroidaan CALMAR-makrolla vastaamaan perusjoukon keskeisiä tunnettuja jakaumia. Menettelyllä pyritään pienentämään kadon valikoivuuden aiheuttamaa harhaa ja tuottamaan mahdollisimman tarkkoja estimaatteja tärkeimmille tulomuuttujille. Vuoden 2016 aineiston painojen kalibroinnissa käytettiin seuraavia tietoja:

- alue (maakuntajako, jossa Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu erikseen; tilastollinen kuntaryhmitys)
- asutokunnan koko
- jäsenten ikä- ja sukupuoliryhmät
- 16 vuotta täyttäneiden koulutusaste
- keskeisten tuloerien kokonaissummat: palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot, työttömyyspäivärahat (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, ansiosidonnainen osuus), eläkkeet, asunto- ja opintolainojen korot; tulonsaajien lukumäärät (ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha, palkkatulot, eläketulot)
- tulonjaon kokonaistilaston pienituloisiin asutokuntiin kuuluvien henkilöiden lukumäärä asutoväestössä (rekisteripohjainen tulokäsité)

Kalibroinnissa käytetyistä tiedoista pienituloisiin asutokuntiin kuuluvien lukumäärä on otettu käyttöön tilastovuodesta 2015 ja koulutusaste tilastovuodesta 2016 alkaen. Koulutusjakauman kiinnittämisen seurauksena perusjoukon tasolle korotetusta aineistosta laskettava 16 vuotta täyttäneiden korkeakoulututkinnon suorittaneiden lukumäärä pienenee noin 1 064 000 henkilöstä 952 000 henkilöön ja peruskoulun varassa tai vailla koulutustietoa olevien lukumäärä kasvaa 2 054 000 henkilöstä 2 165 000 henkilöön vuoden 2016 aineistossa. Kiinnityksellä on vaikutuksia ennen kaikkea ylempien toimihenkilötalouksien ja työntekijätalouksien sekä eläkkeellä olevien ylempien toimihenkilötalouksien ja työntekijätalouksien lukumääriin. Verrattuna aiemmalla kalibrointimallilla tuotettuihin painoihin ylempien toimihenkilötalouksien lukumäärä pienenee noin 20 000 ja työntekijätalouksien kasvaa vastaavan verran, ja eläkeläisissä siirtymä ylemmistä toimihenkilöistä työntekijöihin on noin 10 000 kotitaloutta.

Koulutustiedon huomioiminen vaikuttaa hieman myös joidenkin väestöryhmien mediaanituloihin ja vuosimuutoksiin verrattuna vuoteen 2015, mutta väestöryhmien väliset tulosuhteet eivät muutu. Kalibrointimallin muutos lisäsi Gini-kerrointa 0,1 prosenttiyksikköä vuonna 2016. Koko väestön pienituloisuusaste pienenee muutoksen seurauksena 0,2 prosenttiyksikköä vuosien 2015 ja 2016 välillä, kun aiemmalla kalibrointimallilla tuotettujen ennakkotietojen perusteella pienituloisuusaste pysyi ennallaan. Koulutus rakenne huomioiden pienituloisten henkilömäärässä vähennystä on noin 11 000 henkilöä verrattuna vuoteen 2015. Pieneneminen kohdentuu lapsia lukuun ottamatta kaikkiin ikäryhmiin. Kokonaisuutena muutokset tilaston keskeisiin tunnuslukuihin ovat verraten pieniä ja mahtuvat otokseen liittyvän satunnaisvaihtelun piiriin. Lisätietoja painotuksen muutoksista ja vaikutuksista tuloksiin saa tulonjakotilastosta.

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Taulukossa 1 on esitetty tietoja vuoden 2016 tulonjakotilaston ensimmäisen tutkimuskerran otoksesta ja kadosta ositteittain. Ositteessa oleva numero kuvaa tuloluokkaa, esimerkiksi palkansaajat on jaettu valtionveronalaisten tulojen mukaan neljään luokkaan (1=pienituloisin, 4=suurituloisin luokka).

Taulukko 1. Vuoden 2016 tulonjakotilaston I tutkimuskerran otoksen jakautuminen ositteittain

Osio	Masterotoksen koko	Brutto-otos	Poimintasuhde, %	Hyväksytyjä kotitalouksia	Kato	Ylipeitto
Palkansaajat 1	10 553	820	7,7	443	366	11
Palkansaajat 2	8 416	650	7,7	372	275	3
Palkansaajat 3	7 011	567	8,0	339	222	6
Palkansaajat 4	3 529	500	14,1	307	185	8
Yrittäjät 1	1 705	400	23,4	209	182	9
Yrittäjät 2	760	301	39,6	189	111	1
Maanviljelijät 1	664	200	30,1	141	54	5
Maanviljelijät 2	565	183	32,3	128	54	1
Eläkeläiset 1	7 784	500	6,4	298	169	33
Eläkeläiset 2	5 373	402	7,4	290	100	12
Muut 1	3 138	346	11,0	146	188	12
Muut 2	457	131	28,6	83	47	1
Yhteensä	49 955	5 000	10,0	2 945	1 953	102

Koko otoksen koosta, vastanneista, kadosta ja ylipeitosta on esitetty tietoja taulukossa 2. Vuonna 2016 otoskoko oli yhteensä 13 396 kotitaloutta, joista osa paljastui haastateltaessa kohdeperusjoukkoon kuulumattomiksi. Tällaisia ylipeittotapauksia ovat esimerkiksi kotitaloudet, joiden kohdehenkilö on muuttanut pysyvästi ulkomaille tai laitokseen tai kuollut. Ylipeiton poistamisen jälkeen netto-otokseen jäi 13 188 taloutta.

Ensimmäistä kertaa tutkimukseen osallistuvilla vastauskato oli 39,9 prosenttia. Toista kertaa tutkimukseen osallistuvien kotitalouksien vastauskato oli 17,1 prosenttia, kolmatta kertaa osallistuvien 12,9 prosenttia ja neljättä kertaa osallistuvien 6,8 prosenttia. Toista tai useampaa kertaa tutkimuksessa mukana olevien kotitalouksien vastauskadot on taulukossa laskettu ehdolla, että kotitalous on osallistunut tutkimukseen aikaisempina vuosina. Kadoksi jääneet kotitaloudet eivät ole mukana tutkimuksen seuraavilla haastattelukerroilla. Koko otoksessa (kaikki tutkimuskerrat) nettokato oli 22,6 prosenttia vuonna 2016. Vuoden 2016 tulonjakotilaston aineistoon hyväksytyjen kotitalouksien lukumäärä oli yhteensä 10 210 kotitaloutta. Näissä kotitalouksissa oli kaikkiaan 24 818 henkilöä.

Taulukko 2. Tulonjakotilaston 2016 otoskoko ja vastauskato

	Tutkimuskerta				
	Koko otos	1	2	3	4
Brutto-otos, kotitalouksia	13 396	5 000	3 169	2 794	2 433
Ylipeitto	208	102	39	38	29
Netto-otos	13 188	4 898	3 130	2 756	2 404
Kato	2 978	1 953	534	328	163
- Kieltäytyneitä	2 015	1 304	378	220	113
- Ei tavoitettu	745	529	106	74	36
- Muu syy	218	120	50	34	14
Hyväksytyjä	10 210	2 945	2 596	2 428	2 241
Nettokato, %	22,6	39,9	17,1	11,9	6,8

Taulukossa 3 on tarkasteltu vastauskadon jakautumista ositteittain tutkimuksen ensimmäisellä tutkimuskerralla vuosina 2007–2016. Vastauskatoprosentit on laskettu painottamattomista luvuista otostasolla. Vuonna 2016 vastauskato kasvoi edellisvuodesta.

Vastauskadon (yksikkökato) ohella tulosten laatuun vaikuttaa yksittäisiin haastattelukysymyksiin liittyvä osittaiskato (eräkato). Korkotulotiedoissa (lähdeverolain alaiset korkotulot) on huomattavampaa osittaiskatoa. Korkotulotietojen puuttumista korjataan nk. hot deck -imputointimenetelmällä.

Taulukko 3. Nettokato (%) tulonjakotilaston I paneelissa vuosina 2007-2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Palkansaajat 1	27,7	32,2	35,3	32,7	38,6	40,1	37,8	42,6	41,8	45,2
Palkansaajat 2	23,9	26,8	31,4	27,2	35,3	28,9	36,7	36,0	40,1	42,5
Palkansaajat 3	23,8	26,8	27,3	26,9	28,6	29,0	33,5	32,8	37,1	39,6
Palkansaajat 4	23,1	30,3	28,4	23,5	32,8	27,1	37,9	34,1	32,3	37,6
Yrittäjät 1	26,2	28,5	30,7	31,2	34,1	35,8	41,6	36,7	35,7	46,5
Yrittäjät 2	28,4	30,1	26,8	31,0	28,9	30,2	31,3	37,4	36,1	37,0
Maanviljelijät 1	16,4	16,1	21,7	17,7	21,7	22,2	24,7	22,7	26,8	27,7
Maanviljelijät 2	15,0	13,9	13,3	15,8	23,5	16,1	26,2	19,7	19,4	29,7
Eläkeläiset 1	29,0	27,3	29,9	24,7	35,7	30,4	35,0	35,3	34,6	36,2
Eläkeläiset 2	16,7	20,6	19,7	21,4	24,0	25,6	26,5	22,4	22,6	25,6
Muut 1	39,4	41,4	45,6	38,3	49,8	48,3	48,8	52,8	50,4	56,3
Muut 2	27,1	28,0	32,0	31,8	33,8	34,6	40,2	36,8	37,6	36,2
Ei verotietuetta	69,6	66,7	56,8	71,7	71,7	71,4	65,1	.	.	.
Yhteensä	25,6	28,3	29,9	28,0	33,7	32,0	35,9	35,6	36,1	39,9

Tulonjakotilaston tuloslukuihin eli estimaatteihin sisältyy otannasta aiheutuvaa satunnaisvaihtelua. Tämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan arvioida estimaatin keskivirheen avulla. Keskivirheen suuruuteen vaikuttavat otoskoko ja muuttujan arvojen vaihtelu otoksessa eli otosvarianssi. Ryhmissä, joissa otokseen on tullut vähän havaintoja, keskivirhe saattaa olla suuri ja tulokset ovat sen vuoksi epävarmoja.

Tilaston taulukoissa ei ole julkaistu tulotietoja, mikäli ryhmään on otoksessa tullut vähemmän kuin 30 kotitaloutta tai tulonsaajakohtaisissa taulukoissa on vähemmän kuin 30 tulonsaajaa. Desiiliryhmien ja tuloluokkien rakennetta kuvaavissa taulukoissa on lukumäärät merkitty sulkuihin, mikäli otoksessa on vähemmän kuin 10 kotitaloutta tai tulonsaajaa. Keskivirheen avulla voidaan tutkimuksen kullekin estimaatille laskea luottamusväli, jolla perusjoukon todellinen arvo on tietyllä luotettavuustasolla.

Tulosten laatuun vaikuttavat kadon ja satunnaisvaihtelun lisäksi peittovirheet (kehikkoperusjoukko poikkeaa kohdeperusjoukosta) ja mittausvirheet (tulomuuttujan mitattu arvo poikkeaa sen oikeasta arvosta). Osa näistä virhelähteistä voi tuottaa systemaattisia virheitä. Systemaattisia virheitä voidaan arvioida vertaamalla estimaatteja rekistereistä saataviin, koko väestöä koskeviin tietoihin sekä muiden tilastojen vastaaviin tietoihin. Vertailuja tehdään vuosittain ja niitä voi tiedustella Tilastokeskuksesta.

Taulukko 4. Pienituloisuusasteen luottamusvälit ja keskivirhe vuosina 1987–2016

Vuosi	Pienituloisuusaste %	Alaraja	Yläraja	Keskivirhe
1987	9,6	9,0	10,2	0,31
1988	10,0	9,4	10,6	0,29
1989	10,9	10,3	11,4	0,28
1990	10,5	10,0	11,0	0,27
1991	9,8	9,3	10,3	0,27
1992	8,8	8,3	9,4	0,28
1993	7,2	6,7	7,8	0,30
1994	7,4	6,8	8,0	0,30
1995	7,6	7,0	8,3	0,31
1996	8,5	7,8	9,2	0,35
1997	8,5	7,8	9,1	0,34
1998	9,6	8,9	10,4	0,38
1999	9,5	8,8	10,2	0,37
2000	10,5	9,7	11,2	0,39
2001	11,6	10,8	12,4	0,41
2002	11,3	10,5	12,1	0,40
2003	11,1	10,4	11,9	0,37
2004	11,9	11,2	12,5	0,34
2005	12,7	11,9	13,4	0,37
2006	13,1	12,3	13,8	0,39
2007	13,8	13,0	14,6	0,40
2008	13,9	13,0	14,7	0,42
2009	13,2	12,4	14,0	0,40
2010	13,7	12,9	14,6	0,42
2011	13,2	12,5	14,0	0,39
2012	11,9	11,1	12,6	0,38
2013	12,8	12,1	13,6	0,40
2014	12,5	11,7	13,3	0,41
2015	11,7	10,9	12,5	0,40
2016	11,5	10,6	12,3	0,44

Taulukko 5. Menojen kattaminen tuloilla (%), luottamusvälit ja keskivirhe vuosina 2011–2016

Vuosi		Menojen kattaminen tuloilla %	Alaraja	Yläaraja	Keskivirhe
2011	suurin vaikeuksin	2,3	1,9	2,6	0,18
	vaikeuksin	4,8	4,2	5,3	0,29
	pienin vaikeuksin	15,9	15,0	16,8	0,46
	melko helposti	33,1	31,9	34,2	0,59
	helposti	26,7	25,7	27,8	0,53
	hyvin helposti	16,8	15,9	17,7	0,45
2012	suurin vaikeuksin	2,2	1,8	2,5	0,18
	vaikeuksin	4,7	4,2	5,2	0,26
	pienin vaikeuksin	16,9	16,0	17,8	0,48
	melko helposti	34,3	33,2	35,4	0,56
	helposti	26,1	25,1	27,1	0,51
	hyvin helposti	15,4	14,7	16,2	0,38
2013	suurin vaikeuksin	2,7	2,2	3,1	0,22
	vaikeuksin	4,7	4,1	5,2	0,28
	pienin vaikeuksin	18,0	17,1	19,0	0,49
	melko helposti	36,9	35,7	38,0	0,58
	helposti	23,6	22,6	24,6	0,50
	hyvin helposti	13,6	12,9	14,3	0,38
2014	suurin vaikeuksin	2,5	2,1	2,9	0,21
	vaikeuksin	4,4	3,9	5,0	0,27
	pienin vaikeuksin	17,3	16,4	18,3	0,48
	melko helposti	34,8	33,6	36,0	0,59
	helposti	25,1	24,1	26,2	0,52
	hyvin helposti	15,1	14,4	15,9	0,38
2015	suurin vaikeuksin	2,3	1,9	2,7	0,21
	vaikeuksin	4,6	4,0	5,2	0,28
	pienin vaikeuksin	17,5	16,5	18,4	0,50
	melko helposti	32,5	31,4	33,7	0,60
	helposti	25,6	24,6	26,7	0,53
	hyvin helposti	16,7	15,9	17,6	0,42
2016	suurin vaikeuksin	2,3	1,9	2,7	0,21
	vaikeuksin	4,3	3,8	4,9	0,28
	pienin vaikeuksin	18,1	17,1	19,1	0,52
	melko helposti	37,8	36,6	39,0	0,63
	helposti	23,4	22,4	24,5	0,52
	hyvin helposti	13,3	12,5	14,0	0,39

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tulonjakotilastoa tehdään vuosittain. Viimeisimmät tilastotuotannon tarvitsemista rekisteriaineistoista ovat käytettävissä noin 11 kuukautta tilastovuoden päättymisen jälkeen. Ennakolliset tiedot valmistuvat noin 12 kuukautta tilastovuoden päättymisestä ja lopulliset tiedot julkaistaan noin 15 kuukautta tilastovuoden päättymisen jälkeen. Samaan aikaan tiedot toimitetaan EU:n tilastovirastolle Eurostatille. Eurostat julkaisee Suomen tiedot osana EU:n tulo- ja elinolotilastoa noin vuoden viiveellä.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Tulonjakotilaston ennakkolliset ja lopulliset tiedot julkaistaan Tilastokeskuksen internet-sivuilla SVT:n Tulot ja kulutus -sarjassa sähköisinä julkistuksina ja katsauksina, pdf-muodossa sekä StatFin-tietokantataulukoina. Tiedot löytyvät osoitteesta tilastokeskus.fi/til/tjt/index.html.

Mikäli on tarpeen saada verkkosivuilla julkaistuja tietoja tarkempia tilastoja, niitä voi tilata maksullisena toimeksiantona tilaston tekijöiltä sähköpostitse osoitteella toimeentulo.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse.

Tulonjakotilastossa perusaineistosta laaditaan vuosittain palveluaineisto, jota luovutetaan tutkimustarkoituksiin. Tulonjaon palveluaineistoa käytetään julkishallinnossa, yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tulonjaon ja sosiaaliturvaetuuksien tutkimukseen ja kehittämiseen. Palveluaineiston tutkimuskäytön erityisenä muotona on mikrosimulointi. Tulonjakotilaston palveluaineiston lisäksi sen perusaineistosta laaditaan erillisestä pyynnöstä erityisselvityksiä ja toimeksiantoja. Kansalliset tutkimusaineistot ovat maksullisia ja edellyttävät käyttöluvan hakemista.

Tulonjakotilaston tietokannasta johdetut tiedot toimitetaan Eurostatille ja ne sisältyvät Eurostatin koostamaan tutkimusaineistoon (EU-SILC Users' Database). Lisätietoja tästä tutkimusaineistosta saa Eurostatin verkkosivuilta.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Asumiskustannuskäsite

Asumiskustannuskäsitteessä noudatetaan EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) määritelmää. Tietoa käytetään kotitalouksien asumiskustannusten ja tulojen perusteella johdettavien tietojen kansainväliseen, vertailevaan tilastointiin (ks. [Eurostat](#)).

Tulokäsite

Tulonjakotilaston pääasiallisena tulokäsitteenä on EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) mukainen *käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)*. Käsitteet ovat määritelmällisesti samat lukuun ottamatta palkkatulojen luontaisuuksia. Ne luetaan tuloihin tulonjakotilastossa, mutta ei EU:n tulo- ja elinolotilastossa. OECD:n tulonjakotietokannassa käytetty tulokäsite on sama kuin tulonjakotilastossa eli *käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)*.

Käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot) on kansainvälisesti vertailukelpoinen tulokäsite, joka ei sisällä veronalaisia luovutusvoittoja (myyntivoittoja) eikä niistä maksettuja veroja. Sen mukaiset tulot on päivitetty takautuvasti tilaston aikasarjatietoihin vuodesta 1987 lähtien.

Tulonjakotilastoinnissa aiemmin ensisijaisena tulokäsitteenä käytetty laajempi *käytettävissä olevat tulot* on säilytetty edelleen tilastoinnissa ja tietokantataulukoissa. Se sisältää laskennallisen asuntotulon sekä myyntivoitot ja niistä maksetut verot. *Käytettävissä olevat rahatulot (ml. myyntivoitot)* vastaa aiemmin käytettyä rahatulokäsitettä. Se sisältää myyntivoitot ja niistä maksetut verot, mutta ei laskennallisia tuloeria. Myös tämä tulokäsite on säilytetty tilastoinnissa ja osassa tietokantataulukoita.

Vaihtoehtoiset tulokäsitteet ovat saatavissa perusaineistosta tilastointi- ja tutkimuskäyttöön ja niitä raportoidaan osassa tulonjakotilaston julkaisuja. Ne eivät kuitenkaan sovellu kansainvälisiin vertailuihin.

Tulonjakotilaston julkistuksissa esitettävät tiedot pohjautuvat vuosittain päivitettäviin aikasarjoihin, joissa on pyritty huomioimaan tulonjakotilaston tulotiedoissa tapahtuneet muutokset. Tulonjakotilaston aikasarjan vertailukelpoisuus on hyvä vuosille 1993–2016, ja päätuloerien kohdalla kohtuullisen hyvä vuodesta 1993 taaksepäin varhempisiin tilastovuosiin. Vuoden 2014 tulonjakotilastoon tehty metsätulojen muodostusmenetelmän muutos vaikuttaa etenkin maatalousyrittäjäkotitalouksien tuloihin, joten tässä ryhmässä tulotiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään vuosien 2013 ja 2014 välillä.

Tulotiedoissa on tapahtunut aiempina vuosina seuraavia muutoksia, joilla on vaikutusta tietojen vertailukelpoisuuteen. Nämä ovat seuraavat:

- Metsätulojen laskentatavan uudistus vuonna 2014. Aikaisemmin metsänmyyntitulot pohjautuivat verottajan vuosi-ilmoitustietoihin. Metsänmyyntituloihin kohdistuvat kustannukset johdettiin mekaanisella laskentamenetelmällä. Vuoden 2014 tilastossa metsänmyyntitulot pohjautuivat muiden yrittäjätulojen tapaan lopullisen verotuksen tietoihin, jossa verottajan hyväksymät metsänmyyntituloihin kohdistuvat kustannukset ovat selvästi suuremmat kuin mitä tilastossa aikaisemmin laskettiin. Laskentamenetelmän vaikutuksista on kerrottu enemmän väestöryhmittäisiä tuloeroja käsitelleessä Tulonjakotilasto 2014 -julkistuksessa.
- Kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot eroaa tulonjakotilastossa vuonna 2010 ja sitä edeltävinä tilastovuosina olleesta käytettävissä olevien rahatulojen käsitteestä siten, että tietoon ei lueta veronalaisia luovutusvoittoja. Tietoon luetaan sitä vastoin toiselle kotitaloudelle maksetut säännöllisluonteiset ja velvoittavat tulonsiirrot laajemmin kuin aikaisemmin (elatusapu).
- Laskennallinen asuntotulo omistusasunnosta tuotetaan edelleen erillisenä tulokomponenttina ja se luetaan edelleen kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin (mutta ei rahatuloihin). Vuonna 2006 tilastossa uudistettiin asuntotulon laskentatapa ottamalla huomioon toisaalta yhtenäiset käytännöt muiden Tilastokeskuksen tilastojen (erityisesti kulutustutkimus ja kansantalouden tilinpito) kanssa ja toisaalta EU:n tulo- ja elinolotilastoa (EU-SILC) koskevan asetuksen vaatimukset. Merkittävimmät muutokset liittyvät otoskotitalouksille ositemenetelmällä laskettujen bruttovuokrien ositteiden tarkentumiseen ja omistusasuntojen poistojen käsittelyyn. Ositteissa tilastollisen kuntaryhmitymisen mukainen bruttovuokra on korvattu kunnittaisella ja suurimmissa kunnissa osa-alueittaisella tiedolla (vuodesta 2012 alkaen osa-alueen mukainen bruttovuokra on ollut käytössä useammalla suurkunnalla kuin aikaisemmin). Ositekohtaiset bruttovuokra-arvot perustuvat edelleen Tilastokeskuksen vuokratilaston vapaarahoitteisten asuntojen vanhojen ja uusien vuokrasuhteiden keskimääräisiin vuokriin, mutta havaintomääriltään pienten ositteiden vuokra-arvoja on korjattu vanhojen asunto-osakeyhtiömuotoisten asuntojen myyntihinnoilla. Asuntotulosta ei enää omakotiasujilla vähennetä poistoja. (Ks. Tulonjakotilasto, käsitteet ja määritelmät, asuntotulo eli laskennallinen nettovuokra.) Uudistetulla menetelmällä laskettu asuntotulo on viety takautuvasti aikasarjatietoihin vuodesta 1993 lähtien, joten tulokäsitteet ovat tältä osin vertailukelpoisia kun tietolähteenä käytetään tulonjakotilaston aikasarja-aineistoa.
- Kotitalouksien välisiin saatuihin tulonsiirtoihin ei vuoden 2006 tulonjakotilastosta lähtien ole laskettu enää kotitalouden saamia raha- tai muita lahjoja. Syynä on yhtenäisyys EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) tulokäsitteen kanssa. Uusi laskentatapa vähentää kotitalouksien keskimääräisiä käytettävissä olevia tuloja noin 150 euroa kotitaloutta kohti.
- Vuonna 2006 siirryttiin metsätulojen verotuksessa myyntituloihin pohjautuvaan verotukseen. Tämän vuoksi metsätulojen käsittely muuttui myös Tulonjakotilastossa. Metsätalouden tulot perustuivat vuosina 2006–2013 pääasiassa verohallinnon vuosi-ilmoitustietoihin eikä täydentäviä tietoja enää kysytty haastatteluissa. Metsätalouden kustannukset arvioitiin prosenttiosuutena metsän myyntituloista, kun ne aiemmin laskettiin haastattelutietoihin perustuvalla regressiomallilla.
- Tulonjakotilaston tulokäsitteiden vertailtavuutta vaikeuttaa myös vuoden 2005 osinkoverouudistus, jossa luovuttiin yhtiöveron hyvityksestä. Ennen verouudistusta yhtiöveron hyvitys luettiin tuloksi osinko-, tuotannon tekijä- ja bruttotuloihin. Koska yhtiöveron hyvitys sisältyi myös maksettuihin tulonsiirtoihin, verouudistuksella ei kuitenkaan ole vaikutusta käytettävissä olevan tulon vertailtavuuteen. Tulonjakotilaston aikasarjatiedostoihin verouudistuksesta johtuvat muutokset on korjattu vuosille 1993–2004.

Luokitukset ja menetelmät

Tulonjakotilastossa on vuodesta 2003 lähtien ollut käytössä suuraluejako, joka vastaa EU:n NUTS 2 -tason luokitusta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1059/2003). NUTS 2 -luokitusta tarkistettiin vuonna 2011 (Komission asetus 31/2011), mikä vaikutti myös suuraluerakenteeseen. Uusi suuraluejako otettiin käyttöön tulonjakotilastossa vuonna 2012.

Tulonjakotilastossa on vuodesta 2011 lähtien käytetty Ammattiluokitus 2010:ta. Se pohjautuu kansainvälisen ammattiluokituksen ISCO-08 luokituksen uudistukseen. Ammattiluokitusta käytetään apuna sosioekonomisen aseman luokituksessa. Uudistuksen vaikutus tulonjakotilastossa julkaistuihin sosioekonomisen aseman mukaisiin aikasarjatietoihin ei ole merkitsevä.

7. Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Hallinnollisista rekistereistä koottu **tulonjaon kokonaistilasto** kuvaa asuntokuntien vuosituloja ja niiden jakautumista erityisesti aluenäkökulmasta. Tilastoyksikkönä käytetty asuntokunta (ns. rekisterikotitalous) poikkeaa hieman tulonjakotilaston kotitalouskäsitteestä. Koska tulonjaon kokonaistilaston tulokäsite perustuu vain rekisteritietoihin, se ei sisällä laskennallisia tuloeria eikä eräitä tuloja, joista saadaan tietoa vain haastatteleamalla (mm. asuntotulo, lähdeveron alaiset korkotulot ja kotitalouksien väliset tulonsiirrot). Rekisteritiedoista tulonjaon kokonaistilasto sisältää veronalaiset luovutusvoitot, kun taas kiinteistövero ei sisälly maksettuihin tulonsiirtoihin. Tulonjaon kokonaistilaston käsitteet esimerkiksi tulojen osalta eivät täysin täytä kansainvälisiä suosituksia. Tilastojen tiedot saattavat erota myös otanta- ja tuotantomenetelmistä johtuvista syistä.

Tulonjakotilaston ja **kulutustutkimuksen** välillä ei ole merkittäviä käsitteellisiä eroja. Molemmat noudattavat kansainvälisten suositusten mukaista käytettävissä olevan tulon määrittelyä. Tulonjakotilaston asumiskustannukset ja *kulutustutkimuksen asumisen kulutusmenot* ovat yhtenevät. Kulutustutkimuksen tietoihin luetaan kotitalouden varsinaisten asuntojen ja vapaa-ajan asuntojen asumisen kulutusmenot (ml. laskennallinen kulutus). Tilastoinnissa noudatetaan bruttovuokralaperiaatetta ja luokitteluun käytetään yksityiskohtaista kulutusmenojen luokitusta (COICOP-HBS). Edellä mainittujen seikkojen lisäksi tilastojen tiedot saattavat erota otanta- ja tuotantomenetelmistä johtuvista syistä.

Verotustietoihin perustuvasta **veronalaiset tulot -tilastosta** saadaan tiedot luonnollisten henkilöiden veronalaisista tuloista, vähennyksistä ja veroista. Sen kuvaama ilmiöalue on suppeampi kuin tulonjakotilaston. Veronalaiset tulot -tilastosta ei saada kotitalouskohtaisia tietoja, vaan tilastoyksikkö on tulonsaaja tai aviopari. Sen ulkopuolelle jää myös osa kotitalouksien saamista yrittäjä- ja omaisuustuloista (mm. lähdeveron alaiset korkotulot) sekä tulonsiirroista (mm. osa kansaneläkkeistä sekä tapaturmavahinkoturvaan perustuvista etuuksista, sotilasvammalakiin perustuvat eläkkeet, asumistuet, toimeentulotuki sekä lapsilisät).

Tulonjakotilasto kuvaa kotitaloussektorin tuloja ja tulonsiirtoja ja on siten **kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin tulo- ja tulonkäyttötilin** laajennus. Verrattaessa tulonjakotilaston koko maan tulosummia kansantalouden tilinpidon tulo- ja tulonkäyttötilin eriin on otettava huomioon erot sektorin rajaamisessa, eräissä määritelmässä ja tilastojen laatimismenetelmässä. Erojen johdosta kansantalouden tilinpidon ja tulonjakotilaston luvut esimerkiksi kotitalouksien käytettävissä olevan tulon vuosimuutoksista saattavat erota tuntuvastikin toisistaan.

Tulonjakotilaston perusjoukon muodostavat yksityiset kotitaloudet. Kansantalouden tilinpidossa kotitaloussektoriin luetaan myös ns. laitostaloudet. Vuonna 2003 kansantalouden tilinpidon aikasarjoja tarkistettiin siten, että kotitaloussektoriin luetaan myös asunto-osakeyhtiöt siltä osin kuin kotitaloudet ovat asunto-osakkeiden omistajia (eli suurimmalta osin).

Lisätietoja

Kaisa-Mari Okkonen 029 551 3408
Vastaava tilastojohtaja:
Jari Tarkoma

toimeentulo.tilastokeskus@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi
Lähde: Tulonjakotilasto 2016, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 029 551 2220
www.tilastokeskus.fi

Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi

ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1795-8121 (pdf)